

Teorier om socialt liv på offentliga platser- med applicering på Selma Lagerlöfstorg



Frida Wallentin 2007-01-10
Examensarbete i landskapsarkitektur,
Institutionen för stad och land, Sveriges Lantbruksuniversitet
Handledare: Lars Johansson,
park- och naturförvaltningen, Göteborgs Stad

Innehållsförteckning

| | |
|--|---|
| Sammanfattning | 2 |
| Inledning | 3 |
| Bakgrund | 3 |
| Syfte | 3 |
| Mål | 3 |
| Metod | 3 |
| Avgränsning | 3 |
| Målgrupp | 3 |
| Läsanvisningar | 3 |
| Del 1 Teori | |
| Vad är socialt liv på offentliga platser | 4 |
| Offentliga platser | 4 |
| Det sociala livet | 4 |
| Offentligt och privat | 4 |
| Olikheter i det offentliga livet | 5 |
| Förort och innerstad | 5 |
| Det nya offentliga livet | 5 |
| Det nya offentliga livet och förorten | 5 |
| Det offentliga livets värde | 6 |
| Individuell nytta | 6 |
| Samhällelig nytta | 6 |
| Kvalitet | 6 |
| Den fysiska platsens påverkan på det sociala livet | 7 |
| Den fysiska platsen som attraktionskraft | 7 |
| Den fysiska platsens påverkan på människors aktivitet | 7 |
| Den fysiska platsens påverkan på människors sinnesstämning | 7 |
| Den fysiska platsens påverkan på människors rörelse och vistelse | 7 |
| Fyra viktiga ståndpunkter inför framtida arbete | 9 |

Del 2 Program för hur Selma Lagerlöfs torg skulle kunna bli en välfungerande social miljö

| | |
|--|----|
| Inventering | 10 |
| Selmas plats i staden | 10 |
| Selmas utemiljö | 10 |
| Inventeringskarta över rum och målpunkter | 11 |
| Selma Lagerlöfs torg som bakgrund till socialt liv | 12 |
| Selma som attraktion | 12 |
| Selmas påverkan på människors aktivitet | 12 |
| Selmas påverkan på människors sinnesstämning | 12 |
| Selmas påverkan på människors rörelse och vistelse | 13 |
| Nord-sydliga gågatan | 14 |
| Södra entrérummet | 14 |
| Torget | 15 |
| Öst-västliga gågatan | 16 |
| Den lilla gården | 16 |
| Det västra entrérummet | 17 |
| Parkeringen | 17 |
| Översiktskarta över förslag till åtgärder för Selma Lagerlöfs torg | 18 |
| Möjligheter för Selma som bakgrund för socialt liv | 19 |
| Exempel på möjlig gestaltning | 20 |
| Samspel mellan rörelse och vistelse | 20 |
| Södra entrérummet | 21 |
| Torget | 21 |
| Nord-sydliga gågatan | 21 |
| Öst-västliga gågatan | 21 |
| Lilla gården | 21 |
| Västra entrérummet | 21 |
| Parkeringen | 21 |
| Litteraturförteckning | 22 |
| Reflektioner | 22 |

Sammanfattning

Examensarbetet ”Teorier om socialt liv på offentliga platser med applicering på Selma Lagerlöfs torg” är uppdelat i två delar. Den första delen är en presentation av teorier kring socialt liv på offentliga platser. I den andra delen presenteras ett program för hur Selma Lagerlöfs torg skulle kunna bli en välfungerande social miljö det vill säga en plats där det sociala livet ger positiva effekter till deltagarna och samhället.

I den teoretiska delen diskuterar jag teorier om socialt liv i offentlig miljö: vad det är och hur det fungerar. Vidare diskuteras det hur det offentliga livet ser ut i förorts- och innerstadscentrum och hur det har förändrats de senare åren. I avsnittet om det offentliga livets värde diskuterar jag på vilka sätt det offentliga livet är viktigt för individen och för samhället. För individen är det offentliga livet viktigt som identitetsskapare och som en plats att möta andra människor. För samhället är det offentliga livet viktigt för demokratiprocessen och det är en viktig mötesplats för samhället invånare. Det är inte alltid det offentliga livet har de här positiva effekterna, ibland kan det offentliga livet istället ha negativ påverkan på människor och samhället. Man kan därför tala om kvalitet på det offentliga livet. Hög kvalitet är då många av dessa positiva effekter uppnås.

Avslutningsvis diskuteras på vilket sätt den fysiska platsen direkt påverkar det sociala livet. Jag kommer fram till fyra huvudkategorier som beskriver sambandet mellan platsens utformning och dess sociala liv. Den fysiska miljön kan fungera som attraktion och locka människor till platsen, på det sättet påverkar den kvantiteten på det sociala livet. Den fysiska miljön påverkar i allra högsta grad människors sinnesstämning det i sin tur påverkar hur människor uppfattar det sociala livet och det är avgörande för kvaliteten. Vad människor gör, det vill säga aktiviteten, påverkas också av den fysiska miljön och det påverkar i sin tur både kvantiteten och kvaliteten på det sociala livet. Den fysiska miljön påverkar människors rörelser och vistelser och det påverkar precis som aktiviteterna både kvantiteten och kvaliteten på det offentliga livet.

Den andra delen av examensarbetet är ett program för hur Selma Lagerlöfs torg skulle kunna bli en välfungerande social miljö. Selma Lagerlöfs torg är ett förortscentrum i Göteborg med en rad olika affärer och offentlig service. Det är ett välbesökt och levande centrum men det är också mycket slitet och miljön är torftig.

Jag inventerade den fysiska miljön kring Selma Lagerlöfs torg utifrån de kategorier jag funnit påverkar det sociala livet direkt. I centrumet är det ont om attraktioner och möjligheter till aktivitet. Selma Lagerlöfs torg är på många platser otryggt och rumsligheten är ofta svag vilket har negativ påverkan på människors sinnesstämning. Rörelsen i centrumet är snabb och ganska enformig och möjligheten till olika typer av vistelse är dålig. För att centrumet ska få en så välfungerande social miljö som möjligt krävs en rad förändringar i den fysiska miljön. Föreslagna åtgärder presenteras både övergripande utifrån kategorier och mer detaljerat geografiskt.

Arbetet avslutas med en illustration av hur en gestaltning utifrån programmet skulle kunna se ut. Det är inget egentligt gestaltungsförslag utan ett sätt att illustrera och förklara de förändringar jag föreslår i programmet.

Inledning

Bakgrund

I mitt examensarbete ville jag inhämta kunskap som jag har saknat under min utbildning på landskapsarkitektprogrammet. Jag är intresserad av de människor som använder de platser vi landskapsarkitekter designar och hur designen påverkar brukaren. En viktig del av människors användning av de offentliga platserna är det sociala livet och möjligheten för människor att mötas. På landskapsarkitektutbildningen har jag saknat en djupare diskussion om dessa frågor. Det har konstaterats att det är viktigt med ett socialt liv och mötesplatser. Däremot har det pratats lite om varför det är viktigt eller vilken påverkan den fysiska miljön har.

Landskapsarkitekt är ett praktiskt yrke, de kunskaper vi besitter ska överföras till praktisk problemlösning. För mig var det därför viktigt att koppla de teoretiska diskussionerna till ett praktiskt problem. Jag tog kontakt med park- och naturförvaltningen i Göteborgs Stad och tillsammans med landskapsarkitekten Charlotte Horgby kom jag fram till att Selma Lagerlöfs torg var ett lämpligt område för mitt examensarbete.

Syfte

Syftet med examensarbetet är att studera och utveckla teorier om det sociala livet på offentliga platser och främst i stadsdelscentrum. Vidare har jag velat förlänga de teoretiska idéerna till praktisk landskapsarkitektur och studera sambanden mellan den fysiska utformningen av en plats och dess sociala liv.

Mål

Målet har varit att jag ska skriva en sammanställning av och reflektera kring litteratur om det sociala livet på offentliga platser i stadsdelscentrum. Vidare har jag velat utnyttja dessa kunskaper och teorier för att göra ett program för hur en ombyggnad av centrumet kring Selma Lagerlöfs torg skulle kunna se ut.

Metod

För att få en bättre bild av och ökad förståelse för hur det sociala livet på offentliga platser fungerar har jag valt att ägna mycket av tiden för examensarbetet åt litteraturstudier, jag har läst litteratur inom såväl sociologi som arkitektur. Den här biten har varit mycket viktig för mig eftersom att det är något jag saknat på landskapsarkitekturprogrammet.

Jag har försökt att applicera mina nya kunskaper och insikter från litteraturstudierna på ett upprustningsprogram för Selma Lagerlöfs torg. Det har jag gjort genom att med mina nya kunskaper titta på Selma Lagerlöfs torg som social miljö. Jag har vid flertalet olika tillfällen besökt centrumet och studerat det och dess användare. För att få en bra bild av vilka behov som finns för Selma Lagerlöfs torg har jag också pratat med människor som på olika sätt har anknytning till centrumet.

Avgränsningar

Jag har valt att främst rikta in mig på de sociala aspekterna av livet i stadsdelscentrum och Selma Lagerlöfs torg. Det åtgärdsprogram jag har kommit fram till är inte ett komplett gestaltungsprogram för Selma Lagerlöfs torg. Det finns faktorer jag inte studerat så som designstil, handikappanpassning, trafikfrågor m.m. Däremot är det ett program för hur centrumet skulle kunna bli en välfungerande social miljö. Programmet behöver inte och ska inte kompromissas emot dessa andra faktorer utan istället ska det användas som en grund på vilken de andra faktorerna appliceras.

Jag har också valt att avgränsa mig geografiskt till det som jag och de personer jag pratar med definierar som centrumet, min undersökning av hur Selma Lagerlöfs torg hänger samman med resten av stadsdelen blir därför begränsad.

Målgrupp

Arbetet har två olika målgrupper både landskapsarkitekter och personer berörda av Selma Lagerlöfstorg. Den teoretiska delen riktar sig till landskapsarkitekter som vill lära sig mer om teorier kring offentliga platsers sociala funktioner. Jag hoppas att mitt arbete ska kunna leda till funderingar och diskussioner kring hur vi som landskapsarkitekter designar underlag för socialt liv. Den andra delen av arbetet riktar sig till alla som berörs av Selma Lagerlöfs torg. Det ska kunna fungera som diskussionsunderlag för landskapsarkitekter och planerare på kommunen, för användare av torget, för fastighetsförvaltare osv.

Läsanvisningar

Examensarbetet har två separata delar som är sammanlänkade på olika sätt. Den första delen är en teoretisk diskussion om socialt liv på offentliga platser och om vilka faktorer som påverkar hur detta ser ut. Den delen kan läsas helt självständigt. Den andra delen är ett program för hur Selma Lagerlöfs torg ska kunna bli en välfungerande social miljö. Här har jag applicerat min teoretiska diskussion på ett praktiskt problem. Del två kan läsas fristående men förstås mycket bättre och blir intressantare i det sammanhang som del ett ger. Genom att se den praktiska användningen av del ett i del två kan man också få en större förståelse för den teoretiska diskussionen i den första delen. Del två avslutas med ett grovt skissförslag på hur en gestaltning av Selma Lagerlöfs torg skulle kunna se ut. Förslaget är ett sätt att illustrera hur mina förslag till åtgärder skulle kunna praktiseras i verkligheten.

Abstract

The undergraduate thesis “Theories on Social Life in Public Places - Applied to Selma Lagerlöf’s Torg” consists of two parts: the first part presents theories concerning social life in public places; the second part presents a program for developing Selma Lagerlöf’s Torg (a center in a suburb to Gothenburg) into a well-functioning social environment, i.e. a place where the social life has positive consequences on its participants and on society.

Vad är socialt liv på offentliga platser

Jag vill i mitt arbete studera det sociala livet på offentliga platser och se hur jag som landskapsarkitekt kan påverka det. Det första jag då måste göra är att definiera vad jag menar med socialt liv på offentliga platser. För att lättare kunna göra det har jag valt att definiera de båda begreppen, ”socialt liv” och ”offentliga platser”, var för sig för att sedan sammanfoga dessa definitioner.

Offentliga platser

I begreppet offentlig plats ingår ordet plats och det mera svårdefinierade ordet offentlig. Inom landskapsarkitektur och planering är en plats ett geografiskt område. För mig är platsen den fysiska bakgrunden till händelser och liv. Ibland använder jag också begreppet miljö. I det inkluderar jag också det sociala sammanhanget med normer och regler som finns på platsen. Miljö är därför ett mycket vidare begrepp än plats som bara avser den fysiska bakgrunden.

Ordet offentlig har en dubbel betydelse. Det betyder dels öppen/tillgänglig, dels gemensam (Lieberg, 1992). Det öppna/tillgängliga i definitionen kan avse möjligheten att delta och/eller möjlighet till betraktelse eller insyn. Ett offentligt möte är öppet för alla att delta och var och en har möjligheten att själv påverka utvecklingen. I andra sammanhang är det offentliga inte öppet för deltagande men dock för insyn, offentliga handlingar t ex måste finnas tillgängliga för allmän beskådan men vem som helst kan inte ändra eller påverka handlingarna. I den andra betydelsen innebär offentlig gemensam. Något offentligt är något som människor gör gemensamt.

Utifrån den dubbla betydelsen av ordet offentlighet skulle man kunna förklara begreppet offentlig plats på två sätt. Offentliga platser kan vara öppna och tillgängliga för alla. Tillgången till platsen kontrolleras inte av någon utan vem som helst kan utnyttja platsen. Man skulle också kunna definiera offentliga platser som de platser som ägs och förvaltas av människor gemensamt. Graden av offentlighet blir då varierande och beror på hur ägandeskapet ser ut de platser som blir offentliga för hela samhället är de platser som ägs av samhället gemensamt genom stat, kommun, landsting eller liknande.

Den kanske vanligaste tolkningen av begreppet offentlig plats är den första. Det är också den jag själv valt, offentlig plats betyder i det här arbetet platser som är tillgängliga för alla. Jag har valt den här definitionen därför att människor nyttjande av en plats har större betydelse för hur vi ser på en plats än dess ägandeformer. Vissa av de platser som ses som offentliga ägs och förvaltas privat men upplåts till det gemensamma nyttjandet, det här är vanligt i t ex vissa centrumbildningar.

I termen offentlig plats, så som jag väljer att se den, ingår att offentligheten inte behöver vara definitiv. En plats kan vara offentlig på t.ex. dagen och sedan vara stängd och icke offentlig på andra tider. Det här är vanligt inomhus med gallerior och liknande men förekommer också ute i t.ex. parker.

Det sociala livet

Socialt liv uppstår så fort två personer vistas samtidigt på samma plats. När två människor befinner sig inom varandras synfält uppstår en kommunikation. Kommunikationen behöver inte vara medveten och aktiv utan kan vara passiv och omedveten. Erving Goffman 1963 beskriver i sin bok ”Behavior in public

places” hur kommunikationen sker i två steg. Det första steget kallar han ofokuserad interaktion och då läser människor av information av varandra bara genom att titta eller lyssna på avstånd. Det andra steget kallar Goffman för fokuserad interaktion och det är den typ av kommunikation då två människor öppet samarbetar för att hålla en gemensam fokusering. Den vanligaste typen av den gemensam fokusering är att turas om att lyssna och att tala under ett samtal. (Goffman 1963, sid. 24). **Det Goffman kallar för ofokuserad interaktion** är väldigt viktigt för att förstå det sociala livet på offentliga platser. Det består nämligen till stor del av den här typen av icke talad och ofokuserad kommunikation. Människor kommunicerar med varandra till stor del utan att koncentrera sig på själva kommunikationen. Istället sker kommunikationen genom kläder, rörelser och minspel. Bara genom att befinna sig på en plats blir man en del av det sociala livet.

Det sociala livet på offentliga platser är också offentligt men här får offentligt betydelsen gemensam. Istället för som offentliga platser vara öppet och tillgängligt är det sociala livet på offentliga platser gemensamt för alla de människor som befinner sig på platsen. Alla människor på platsen skapar och är tillsammans det sociala livet. I fortsättningen kommer jag också ofta att kalla det sociala livet på offentliga platser för det offentliga livet. Jag använder dessa två begrepp som synonymer. Det offentliga livet är de sociala sammanhang som uppstår på en offentlig plats. Det är offentligt inte därför att det sker på en offentlig plats utan därför att det är gemensamt för alla de människor som befinner sig på platsen. Det finns inslag i det offentliga livet som inte är särskilt offentliga. En konversation mellan två människor betraktas ofta som slutet och otillgänglig, och är inget gemensamt för alla på platsen, även om den sker på en offentlig plats. Det viktiga är istället de sociala sammanhang som uppstår på en offentlig plats och den övergripande kommunikation som sker mellan människorna på platsen.

Offentligt och privat

Inom arkitekturen och stadsplaneringen ställs ofta det privata som en motpol emot det offentliga. Om det offentliga är det öppna och gemensamma så är det privata det slutna och enskilda. Det privata kan individen i stor utsträckning kontrollera själv, det gäller både privata platser och privat liv. Huruvida det går en skarp gräns emellan det privata och det offentliga eller om det är en glidande skala diskuteras i litteraturen. Skalan ser också olika ut beroende på vem man frågar och vad det är man vill beskriva. Jan Gehl (Gehl, 1980) använder begreppen offentliga, halvoffentliga, halvprivata och privata rum. Det här är underkategorier av skalan offentlig till privat som är nyttiga att använda när man beskriver platser.

I boken ”Lokala Torg” (Olsson m.fl. 2004) beskriver författarna hur de i litteraturen har sett två olika ideal för hur det offentliga livet bör se ut. Idealen skulle kunna ses som olika grader av offentlighet på en skala där den ena extreman är det helt offentliga och den andra är det helt privata. De beskriver vad de kallar *kosmopolitisk offentlighet*. Den kosmopolitiska offentligheten är präglad av anonymitet och främlingsskap. Offentligheten bör vara helt skild ifrån motpolen det privata. Olsson m.fl. beskriver hur två av förespråkarna av den här typen av offentlighet, Habermas och Sennett, ”... *talat om påtvingade sociala relationer och risken för att privatlivet invaderar det offentliga*” (Olsson m.fl. 2004).

Fördelarna med den här typen av offentlighet är att anonymiteten leder till frihet och obundenhet. Förespråkarna menar att människor bedöms utifrån det de säger och gör och inte efter vilka positioner de har. På det här sättet ska också åsiktsutbytet bli friare: genom att man inte har några inbördes positioner öppnar sig människorna för varandras åsikter. Man kan dock ställa sig frågande till om det anonyma mötet är så öppet. Människor kommunicerar omedvetet sin identitet på annat sätt än det verbala. Genom kläder, hållning, rörelse, gester m. m bildar sig människor uppfattning om varandra.

Olsson m.fl. beskriver också det de kallar för *lokal offentlighet*. Den lokala offentligheten utspelar sig i en av deltagarna välkänd miljö och mellan välkända människor. Här finns ”en ömsesidig social kunskap och en informell social kontroll” (Olsson m.fl. 2004). Det är viktigt att påpeka att människorna i den lokala offentligheten, även om de känner igen varandra, inte känner till varandras privatliv. Det finns fortfarande en skillnad mellan det offentliga och det privata. Förespråkarna för den *lokala offentligheten* menar att det är en öppen och lättsam miljö som ändå erbjuder igenkännande och trygghet. Motståndarna menar att den är bara i den anonyma kosmopolitiska offentligheten som människor är tillräckligt fria och kan få avstånd till sitt privatliv.

Jag tycker att det är fel att ställa de båda typerna av offentlighet emot varandra, istället bör de betraktas som komplement till varandra. Jag tror också att de båda typerna av offentlighet finns i vårt samhälle och att det är något vi borde uppmuntra. Jag återkommer till det i följande kapitel.

Olikheter i det offentliga livet

Karaktären på det offentliga livet är väldigt varierande och förändras både över tid och rum. Det är viktigt att förstå att dessa skillnader finns och att det inte finns ett recept på ett välfungerande social miljö. Det gäller att ta hänsyn till den tid och den plats man planerar för. Olika människor har olika syn och förväntningar på det sociala livet och det är därför viktigt att dessa skillnader tas tillvara.

Förort och innerstad

Det offentliga livet i förortscentrumen har många likheter med men skiljer sig också tydligt ifrån det offentliga livet i innerstadscentrum. Människor söker sig till centrumen för att träffa och se andra människor. I centrumen finns därför inte samma behov av att kunna dra sig undan till enskildhet som det kanske gör i parker eller gemensamma gårdar. På det sättet har centrumen en högre grad av offentlighet än andra offentliga platser. Det offentliga livet i förortscentrum och i innerstadscentrum skiljer sig åt vad gäller tillgänglighet och nyttjande. Antalet människor som rör sig i förortens centrum är kraftigt begränsad om man jämför med innerstadens centrum. Till innerstaden kommer människor från hela staden med en rad olika ärenden och motiv. Människorna som rör sig i förortscentrum är i stor utsträckning människor som antingen bor eller arbetar i förorten. Det här leder till stora skillnader i det offentliga livet. Innerstadens offentliga liv kan närmast liknas vid det jag tidigare kallat kosmopolitisk offentlighet, präglad av anonymitet och främlingskap. Förortens offentliga liv är istället mer likt den lokala offentligheten med igenkännande och trygghet.

Olika människor har olika önskningar och olika förväntningar på det offentliga livet. Det är därför viktigt att det finns flera olika karaktärer på det offentliga livet. Innerstaden och förorten ska därför ses som komplement till varandra. Den ena typen av offentlighet är inte viktigare än den andra. Förorten tillför samhället och individen dimensioner som inte innerstaden kan bidra med och vice versa. Det offentliga livet i förorten är än viktigare för människor som av olika anledningar inte har tillgång till det offentliga livet i innerstaden. Den fysiska tillgängligheten till förorten är för många bättre än till innerstaden, man behöver inte ta sig lika långt. Det finns också mentala hinder för att delta i innerstadens offentliga liv. Den positiva upplevelsen av stadscentrum är inte jämnt spridd i samhället. Enligt Björn Andersson och Sören Olsson (Andersson, Olsson 1986) är det människor från medelklassen med kvalificerade arbeten som är mest positivt inställda till staden. Ungdomar och äldre samt människor utan barn upplever också staden positivare än genomsnittet. Att det finns alternativ till innerstadens offentlighet är därför en fråga om jämlikhet .

Förorten är också viktig för många människors identitetsskapande. En grupp turkiska kvinnor uttrycker det enligt Olsson m.fl 2004. så här:

Sverige betyder ingenting, inte Göteborg heller. Men Biskopsgården [en förort till Göteborg], det är viktigt, vårt hem där vi känner många och har många släktingar. (Olsson m.fl. 2004, sid. 68)

Jag tror att förorten som identitetsskapare många gånger är viktigare för människor som av någon anledning känner sig utanför det normativa samhället. Innerstaden symboliserar och representerar de rådande normerna i samhället.

Det nya offentliga livet

Det offentliga livet i dag skiljer sig från det offentliga liv som fanns när många av våra förorter och deras centrum planerades. Vardagliga sysslor, som att tvätta, handla och ta sig till jobbet, sker idag i större utsträckning i det privata. Många befärar att denna privatisering av vardagen tillsammans med människors ökade konsumtion av massmedia leder till att det offentliga livet utarmas. För mig framstår det istället som att karaktären av det offentliga livet har förändrats de senaste åren. Med det som vi kallar mediesamhället har nya dragningskrafter till det offentliga livet uppkommit. Vår stora konsumtion av media och information har fått oss att se på samhället och andra människor, och därmed på det offentliga livet, på ett nytt sätt. Norman K Denzin (Olsson m.fl. 2004, sid. 49) menar att film och TV har utvecklat ett behov hos människor av att titta på andra. Vi har vant oss vid att granska andra och vi har ett stort nöje av detta. Zygmunt Bauman (Olsson m.fl. 2004, sid.49) pekar då på den andra sidan av myntet nämligen att vi har utvecklat ett stort behov av att synas, ”*Jag är sedd alltså finns jag till*”. Uttrycken ”*gatans balett*” och ”*gatans teater*” är vanligt förekommande (t.ex. Olsson m.fl. 2004, sid. 49). Emanuel Castells (Olsson m.fl. 2004, sid. 50) pekar på att media tagit över allt mer av information, underhållning och upplevelser. Det offentliga kommer in i våra hem och utgör i allt högre grad utgångspunkten för våra uppfattningar i olika frågor. Det som inte blir synligt i media finns nästan inte. Vi upplever att livet pågår någon annanstans utanför vår privata sfär och därför söker vi oss ut i det offentliga livet. Olsson m.fl. pekar på att media dock bara är en förmedling av verkligheten. Mediakonsumenten själv finns inte med i situationen vilket skapar ett behov av en ”verkligare” verklighet, som får olika uttryck för olika människor. För vissa kommer den att utgöras av ett tillbakadraget liv på landet och för andra kommer den utgöras av det offentliga livet på gator och torg.

Det står dock klart att mediesamhället har skapat ett behov hos människor av att delta i det offentliga livet. Olsson m.fl. skriver: ”...det offentliga livet har ändrat karaktär under de två senaste årtiondena. Intresset för det offentliga livet har ökat påtagligt.” (Olsson m.fl. 2004, sid. 46). Det nya offentliga livet präglas av frivillighet istället för vardagliga plikter. Människor söker sig ut i det offentliga livet och att delta i det blir ett syfte i sig. Att se andra människor och att själv bli sedd är idag ett viktigt folknöje. Man söker sig till offentliga platser där det rör sig mycket människor just för att ”titta på folk”. Olsson m.fl. visar på att stora offentliga evenemang har blivit vanligare och också att kafé- och restauranglivet har ökat (Olsson m.fl. 2004).

Det nya offentliga livet och förorten

Trots att det offentliga livet inte minskat i omfattning i samhället har många förortscentrum problem med för lite besökare och i många centrum finns tomma lokaler. Befolkningsunderlaget i förorterna har minskat sedan de byggdes. Vi bor glesare nu än vad vi gjorde för 30-50 år. Det kan dock inte förklara hela förändringen. Idag väljer många människor istället för att besöka sitt lokala förortscentrum att åka till innerstadscentrum eller externa köpcentrum. Som jag tidigare påpekat anser jag att det är viktigt att det offentliga livet i förorterna lever vidare som komplement till annan offentlighet. Det är därför viktigt att fundera över varför människor väljer andra alternativ än förortscentrumen. Andersson och Olsson (Andersson, Olsson 1986) förklarar hur olika samhälleliga förhållande påverkar vår syn på och användandet av

den fysiska miljön. Förändringen av livsstil, värdeförskjutningar med mera påverkar vårt användande av bland annat offentliga miljöer.

I stadscentrumen och de externa köpcentrumen samlas många människor från olika håll. Med många okända kan människor uppleva den kosmopolitiska offentligheten med dess anonymitet och främlingskap. Denna kosmopolitiska offentlighet kan troligtvis inte uppnås i förorten men det är inte heller eftersträvarsvärt. Förorten bör istället erbjuda något som varken stadscentrum eller externa köpcentrum kan erbjuda. Förorten har flera fördelar jämfört med innerstaden: lättillgänglighet, trygghet, intimitet m m. Människor söker sig till de offentliga platserna för att se och träffa andra människor, samtidigt vill de ha något att sysselsätta sig med under tiden. Jag tror att här har förorten en möjlighet att profilera sig och locka besökare. Förortscentrumen kan bli platser där människor ägnar sig åt olika fritidsaktiviteter samtidigt som de är en del av ett socialt sammanhang. När frivilligheten blir mer och mer avgörande för det offentliga livet blir den fysiska miljön också viktigare, det skall upplevas som positivt att vistas i den offentliga miljön. Planerare och landskapsarkitekter bör ge förorterna en intressant offentlig miljö med ett annat utbud än det som finns i stadskärnor och externa köpcentrum.

Det offentliga livets värde

Det offentliga livet är värdefullt för människor, både för samhället och för den enskilde individen. För att lättare kunna förklara värdet av det offentliga livet har jag delat in den i två kategorier. Den individuella nyttan upplever individen direkt, till exempel nöjet med att möta andra människor. Den samhälleliga nyttan är mera övergripande positivt för samhället. De två kategorierna av nytta är svåra att dra ett skarpt sträck mellan. De positiva effekterna för individen har också positiva effekter för samhället. De faktorer som jag framhåller som nyttiga för samhället gynnar också individen, att få ökad insikt i andra människors liv är utvecklande för individen. Den här indelningen gör det dock lättare att förstå och förklara varför det offentliga livet är så viktigt.

Individuell nytta

Det jag här har valt att kalla för individuell nytta är det som människor upplever som direkt positivt för sig själva. Det är dessa anledningar som är attraktionskraften för den enskilda människan och som oftast lockar ut människorna i det offentliga livet.

Det offentliga livet erbjuder kontakt med andra människor och andra typer av kontakt än det privata livet (Gehl, 1980). Här finns möjlighet till en avslappnad och neutral kontakt. För vissa är kontakten med människor i det offentliga livet den enda kontakten med andra människor medan det för andra är ett komplement till kontakterna man har i det privata livet. Kontakterna i det offentliga är icke-förpliktigande. Personerna kan själva välja på vilken nivå kontakten ska ske. Man kan välja att bara betrakta eller också att aktivt delta i det offentliga livet.

Det offentliga livet erbjuder också människor en plats att forma sin identitet. Genom att vistas i offentlig miljö kan människor bygga upp sin identitet både gentemot andra människor men också gentemot platser och gentemot samhället. Genom att känna tillhörighet på en plats i staden kan människor uppleva en delaktighet i samhällslivet.

Med det som vi kallar mediesamhället har nya dragningskrafter till det offentliga livet uppkommit. Jag skriver mer om det i kapitlet ”Förort och innerstad”. För många människor idag är det ett viktigt nöje att vara i det offentliga livet just för att se andra människor och att själv bli sedda.

Samhällelig nytta

Att det finns ett offentligt liv är viktigt för att vårt samhälle ska fungera. Det är viktigt att det finns en arena där människor kan mötas. I den offentliga miljön kommer människor i kontakt med andra människor och deras uttryck. Som tidigare sagts så kommunicerar människor inte bara med ord utan också med sina rörelser, sina kläder, sitt språk o.s.v. Det här gör att man genom att antingen prata med eller enbart betrakta människor ur andra grupper t.ex. ålder, etnicitet, subgrupper o.s.v. får insikt i andra människors liv och kultur. Det offentliga livet blir vad Mats Andersson kallar en läroprocess i vilken människor lär sig om andra människor och hur de kan relatera till andra. Andersson skriver: ”*Det är en slags produktion av tolerans som blivit alltmer viktig på grund av den sociala, etniska och kulturella diversifiering som äger rum i det västerländska samhället*” (Andersson, 2002, sid. 25).

Den offentliga miljön är också viktig för demokratin i samhället. Det är en plats där människor både kan uttrycka sina åsikter och ta in andras. Åsikterna kan uttryckas i envägs- eller i tvåvägskommunikation. Envägskommunikationen kan förmedlas genom möten mellan människor t.ex. vid demonstrationer, torgmöten eller liknande. Kommunikationen kan också ske utan att människorna någonsin möts t.ex. genom affischering, klotter eller liknande. Tvåvägskommunikationen sker då två människor samtalar med varandra: båda pratar och båda lyssnar. I den offentliga miljön finns möjligheter till samtal mellan människor som kanske skulle inte mötas i det privata livet. Den offentliga miljön ger på de här sätten människor möjlighet att sprida sina åsikter utanför sitt privata liv och också att ta in andras åsikter.

Kvalitet

När man diskuterar nyttan av offentligt liv bör man också fundera kring om allt offentligt liv har samma positiva effekter eller om delar av det till och med kan ha negativ inverkan på människor och samhället. Jag tycker därför att man kan prata om kvalitet på det offentliga livet. Offentligt liv med hög kvalitet är när flera av de positiva effekterna som jag nämner ovan blir uppfyllda. För att dessa positiva effekter ska utvecklas krävs att de människor som deltar i det offentliga livet känner sig bekväma och tillfreds. Om man t.ex. ser på det offentliga livet som en möjlighet att öka toleransen blir det här tydligt. För att mötet med andra kulturer ska leda till ökad tolerans är det tydligt att det är viktigt att det samlade intrycket av situationen är positiv, är det samlade intrycket negativt får mötet istället en motsatt effekt. Det leder till intolerans och misstänksamhet. I en situation där man känner sig hotad eller obekväm är det också svårare att vara öppen för andra människors åsikter eller uppleva en avslappnad kontakt med andra människor.

Vad som upplevs som positivt av en människa behöver inte vara det för en annan. Människor har väldigt olika sätt att se på det offentliga livet. För att få en ökad kvalitet på det offentliga livet är det alltså viktigt med variation i den offentliga miljön. Variationen ökar chansen att fler människor känner sig bekväma och upplever de positiva effekterna av det offentliga livet.

Den fysiska platsens påverkan på det offentliga livet

Jag har tidigare skrivit att den offentliga platsen är den fysiska bakgrunden till det offentliga livet. Frågan är nu vad man kan se för samband mellan dessa? Klart är att den offentliga platsen har inflytande på det offentliga livet. Björn Andersson 2002 uttrycker det tydligt: ”Uppenbart skapar rumsliga egenskaper en rad möjligheter respektive hinder för hur mänskliga möten kommer att gestalta sig och vilket innehåll de får. Vi måste alltså tänka det rumsliga och det sociala samtidigt, som interrelaterade, men icke-determinerande enheter.” (2002, sid.27). Det har varit svårt för mig att hitta litteratur som behandlar de här frågorna konkret. Det är en svår men viktig fråga som varje landskapsarkitekt borde fundera kring. Landskapsarkitekter måste vara medvetna om att när de gestaltar en fysisk plats gestaltar de också en bakgrund för socialt liv.

Med hjälp av litteratur och diskussioner med andra landskapsarkitekter har jag kommit fram till några olika sätt som den fysiska miljön direkt påverkar det offentliga livet. Här nedan förklarar jag på vilket sätt det offentliga livet påverkas och hur man kan forma den fysiska miljön för att förbättra det offentliga livet i ett förortscentrum. Jag skiljer mellan att påverkan av kvaliteten och påverkan av kvantiteten. Kvaliteten på det offentliga livet innefattar hur väl det uppfyller positiva effekter för människor och för samhället. Mer om det går att läsa i kapitlet ”Det offentliga livets värde”. Det handlar om att det offentliga livet ska ge vissa värden till människor och till samhället. Med kvantitet menar jag mängden offentligt liv eller antalet människor som deltar i det offentliga livet. Det finns självklart ett samband mellan dessa två faktorer: är det offentliga livet utbrett, har hög kvantitet, är det mycket större chans att också kvaliteten är hög och vice versa.

Den fysiska miljön som attraktionskraft

Den fysiska miljön kan utformas på ett sådant sätt att den blir en attraktionskraft i sig. Genom att utforma den fysiska miljön på ett spännande sätt kan man locka fler människor till platsen. Kvantiteten av det offentliga livet ökas på så vis.

Attraktionskraften i den fysiska miljön kan vara en välfungerande helhet men det kan också vara delar av den fysiska miljön. Man kan lockas till ett centrum för att titta på en fin plantering, ett hus eller en spännande fontän till exempel. Man skulle kunna kalla dessa enskilda element i den fysiska miljön som människor lägger märke till för utropstecken. Förutom att vara attraktionspunkter uppfyller dessa utropstecken också två andra viktiga aspekter, de ”markerar platsens vikt och betydelse” och de ”engagerar sinnen” (Olsson m.fl. 2004). Utropstecknen markerar platsen genom att sticka ut och synas oftast genom att kontrastera mot omgivningen i form, storlek material o.s.v. Genom att markera platsens betydelse är de viktiga för identitetsskapandet av en plats. Utropstecknen engagerar också sinnen genom att dra blickarna till sig och locka till att ta och känna på.

Den fysiska miljöns påverkan på människors aktiviteter

Den fysiska miljön har stor påverkan på vad människor gör på en plats, finns inte de fysiska förutsättningarna för exempelvis lek är det ingen som kommer att leka på platsen. Utomhusaktiviteter kan grovt delas in i tre kategorier,

nödvändiga aktiviteter, frivilliga aktiviteter och sociala aktiviteter (Gehl 1980). De nödvändiga aktiviteterna är sådana aktiviteter som människor måste utföra, gå ärenden, vänta på bussen, gå till arbetet med mera. Frivilliga aktiviteter är sådana som människor väljer att utföra, sitta ute och fika, gå en promenad, leka i lekparken med mera. Sociala aktiviteter är aktiviteter som involverar flera människor, barn som leker, samtal, hälsningar med mera. De nödvändiga aktiviteterna påverkas inte i stor utsträckning av den fysiska miljön eftersom att de är just nödvändiga. De frivilliga och sociala aktiviteterna däremot påverkas mycket av den fysiska omgivningen. Dels krävs det att den fysiska miljön innehåller förutsättningar för dessa aktiviteter, bänkar, lekplatser med mera. Dels måste den fysiska miljön vara inbjudande för att dessa aktiviteter ska äga rum. Är de fysiska förutsättningarna de rätta leder en aktivitet ofta till fler aktiviteter (Gehl 1980). Man går till centrum för att handla men väl där möter man en granne, finns det då en trevlig plats att stanna upp på leder det kanske till ett samtal.

Traditionellt har förortscentrumen varit utformade för de nödvändiga aktiviteterna. Som jag tidigare pekat på är idag större delar av deltagandet i det offentliga livet baserat på frivillighet. Den fysiska miljön bör därför erbjuda möjligheter för de frivilliga och sociala aktiviteterna. Förortscentrumen skulle kunna skaffa sig en särprägel och locka människor genom att utformas för frivilliga aktiviteter, lek, motion mötesplatser och så vidare

Den fysiska miljöns påverkan på människors sinnesstämning

Den fysiska miljön är viktig för människors sinnesstämning. Att skapa en bra fysisk miljö är viktigt för att människorna som vistas på platsen ska känna sig väl till mods. Som jag nämnt tidigare är människors sinnesstämning viktig för kvaliteten på det offentliga livet. När människor känner sig väl till mods och bekväma på en plats har de mycket större möjligheter att uppleva de positiva effekterna av det offentliga livet. Sinnesstämningen man får när man vistas på en plats handlar mycket om helhetsintrycket. Helhetsintrycket i sin tur beror på flera olika faktorer.

Trygghet

Känslan av trygghet är mycket viktig för hur människor upplever det offentliga livet. Känner man sig trygg uppfattar man möten med andra människor som positiva. Om den fysiska miljön istället får människor att känna sig otrygga kommer det att färga av sig på upplevelsen av andra människor. Känslan av trygghet är alltså lika viktig som den faktiska tryggheten då man pratar om människors sinnesstämning på offentliga platser. Frågan om trygghet och den fysiska miljön är för omfattande för att helt avhandlas i det här arbetet. Kort kan man säga att några av de viktigaste frågorna för upplevd trygghet är belysning, siktlinjer, synlighet för andra och möjlighet till orientering på platsen. Människor vill ha överblick över platsen och vill samtidigt känna att de är sedda utan att de är uttittade.

En mer vardaglig trygghetsfråga handlar mer om social än fysisk trygghet är territorialisering. Mats Lieberg (Lieberg, 2000) definierar territorialisering som förmågan och viljan hos en person eller grupp att kontrollera ett område. En plats eller ett område görs psykologiskt otillgängligt för andra människor.

Framförallt förmågan (inte så mycket viljan) till territorialisering beror mycket på den fysiska platsen utformning. Är en plats lätt att territorialisera innebär det att få främmande människor kan finnas på platsen samtidigt och möten mellan människor försvåras. Det som gör en plats lätt att territorialisera ofta samma saker som skapar intimitet. Att dela trånga slutna rum utan möjlighet till varken utsikt eller insyn med främmande människor känns ofta obekvämt.

Rumslighet

Helhetsintrycket på en plats handlar också mycket om rumslighet närmare bestämt den upplevda rumsligheten. Det är viktigt att de olika rummen på platsen varken upplevs som för stora och öde eller för små och trånga. Storleken på rum avgör inte ensam om ett rum ska kännas för stort eller för litet, utan det är ett samspel av en rad faktorer. Rummets gränser eller väggar är viktiga för hur det upplevs. Olsson m.fl. 2004 menar att ett välfungerande torgrum bör ha hus som gräns åt helst tre eller fyra håll, två väggar kan också räcka men då bör en tredje gräns vara en väg eller annan rörelse. Andra faktorer som påverkar känslan av rumslighet är de omgivande husens höjd, möbleringen av rummet och inte minst antalet människor som vistas på platsen.

Skötsel

För att helhetsintrycket ska bli bra och människor ska få en positiv känslan är de vistas på platsen är det viktigt att den är välskött. En dåligt skött miljö gör människor negativt inställda. Skötseln är särskilt viktig när man tänker offentlig miljö som identitetsskapande. Är det centrum en människa identifierar sig med inte värt att sköta ger det personen en låg självbild. Jag anser att skötseln är en viktig faktor att tänka på redan vid gestaltningen av en plats. Finns det lite resurser till skötseln av en plats ska det tas hänsyn till. Ett bra exempel är rabatter. Många människor efterfrågar mer blomsterprakt i förortscentrumen och det är då lätt att rita in vackra perennplanteringar. Är det sedan ingen som sköter rabatterna kommer de snart att bestå av ogräs och ge ett dåligt intryck. Det är då bättre att från början tillsammans med förvaltaren komma fram till en nivå på planteringar som kommer att kunna skötas.

Den fysiska miljöns påverkan på människors rörelse och vistelse

Den fysiska platsens utformning har stor betydelse för människors rörelse och vistelse. Sambandet mellan rörelse och vistelse är centralt för hur en plats fungerar. Människor väljer att röra sig där det finns människor men man väljer också att vistas där människor rör sig (Gehl 1980). Människors rörelse och vistelse har stor påverkan på hur en plats upplevs. Är det för mycket rörelse utan vistelse upplevs platsen lätt som stressig och rörig. En balans och ett bra samband mellan rörelse och vistelse är viktigt för att den fysiska miljön ska bli ett bra underlag för det offentliga livet.

Människors rörelse har stor påverkan på det offentliga livet. Möten mellan människor har stor skillnad i karaktär beroende på de mötandes rörelse (Gehl 1980). Två människor som målmedvetet går från en punkt till en annan hinner inte med ett större utbyte än korta blickar och blickarna kanske inte ens hinner mötas. Människor som strosar i ett lugnare tempo hinner kanske mötas med blicken, utväxla miner och kanske till och med byta några ord. Människor som är stilla bredvid varandra får ännu en annan typ av möte. De hinner utbyta

fler blickar och miner och de kan till och med samtala. För att få ett rikt och offentligt liv är det därför viktigt att den fysiska miljön är utformad på ett sådant sätt att rörelse och vistelse av olika karaktär främjas.

Var rör man sig

En viktig faktor för rörelsen är placeringen av målpunkterna på platsen. Med målpunkter menar jag platser som människor medvetet söker upp då de är på en plats - det kan vara affärer, hållplatser för kollektivtrafik, bänkar mm. Rörelsen sker ofta i stråk mellan sådana målpunkter på platsen. Människor rör sig nästan alltid den kortaste vägen - där det finns gångtrafik skapas genvägar. Endast riktigt svåra hinder som farlig trafik, tät vegetation eller liknande får människor att ta en längre väg (Gehl 1980, sid. 129).

Något som har visat sig i forskningen (Olsson m.fl. 2004) och som också är direkt observerbart är att människor tenderar att röra sig utmed fasader eller andra kanter. Olsson beskriver hur det här mönstret har dels praktiska dels psykologiska skäl. De praktiska skälen till att röra sig utmed fasader är att här är många av de mål jag skrev om tidigare - entréer till hus och affärer men också bänkar placerade. Utmed fasaderna finns det också ofta klimatskydd - här kan man söka skugga eller lä. Rör man sig i centrumbildningar finns ofta skärmtak som skyddar emot regn och snö. De psykologiska skälen är de som Olsson m.fl. 2004 (som de själva säger, lite överdrivet) kallar rädslan för det öppna. När man går längs med en fasad har man uppsikt och kontroll över hela rummet.

Hur rör man sig

Som jag beskrivit ovan har rörelsens karaktär stor påverkan på det sociala livet. Att röra sig är oftast en nödvändig aktivitet (Gehl 1980) som om förutsättningarna är de rätta lätt utökas till nödvändiga och/eller sociala aktiviteter. Hur man rör sig har flera olika orsaker. Dels finns personliga orsaker som inte har med den fysiska miljön att göra, är man på väg till ett mål har ens rörelse en annan karaktär än om man är ute och promenerar. Dels har den fysiska platsens utformning påverkan på hur man rör sig. Om man går på en plats som känns trygg och trivsamt är det lättare att sänka tempot och slappna av. I en varierad miljö där det finns mycket att rikta sin uppmärksamhet emot blir rörelsen långsammare och människorna mer uppmärksamma än i en tråkig och enförmig miljö.

Vistelse

Att kunna vistas eller stanna upp på en offentlig plats är nödvändigt för att det sociala livet ska kunna utvecklas och fungera. Man kan prata om nödvändig och frivillig vistelse på en plats. Den nödvändiga vistelsen är inte frivillig utan måste ske av en eller annan anledning. När man träffar en bekant är det nödvändigt för att följa sociala normer att stanna till en stund och prata. Annan nödvändig vistelse kan vara att sätta sig på en bänk en stund för att vila benen. Den nödvändiga vistelsen kommer att ske även om de fysiska förutsättningarna för uppehålle är dåliga. Man tar ett steg åt sidan från gångtrafiken för ett kort samtal med en bekant eller slår sig ned på en bänk en stund även om man inte känner sig så bekväm. Om den fysiska miljön är den rätta för uppehålle kommer den nödvändiga vistelsen att vara över en längre tidsrymd. Den kommer också i många fall att utökas till frivillig vistelse.

Frivillig vistelse på en plats är till exempel att läsa, äta, titta på människor, sola osv. Den frivilliga vistelsen är betydelsefull för det offentliga livet. Människor som sitter still och vistas en längre stund på en plats ger en ytterligare dimension till det sociala livet. För att frivillig vistelse ska uppstå på en plats är det viktigt att den fysiska miljön är välfungerande.

För att en vistelse på en plats, nödvändig eller frivillig, ska kännas bekväm krävs att de fysiska förutsättningarna är de rätta. Det är viktigt att det finns små platser på platsen, man kan kalla dem vistelseplatser, där vistelse upplevs avslappnad och komfortabel. Både placeringen och utformningen av vistelseplatserna är viktigt för hur det offentliga livet på en plats kommer att fungera.

Stöd i ryggen

Sociologen Derk de Jonge (se Gehl 1980, sid. 141) har i en undersökning av holländska rekreationsområden sett att de flesta väljer att vistas i kantzoner, stränder, skogsbryn eller liknande framför att vistas ute på öppna slätter och ängar. Gehl översätter det här till offentliga platser i staden och visar att människor väljer att vistas ut med fasader eller andra stödpunkter. Det här beteendet kan förklaras av samma faktorer som förklarar rörelser utmed fasader och kanter. Edward T. Hall se Gehl 1980, sid. 141) pekar också på en annan faktor som gör de här platserna bekväma. Han menar att det här också är lättare att kontrollera kontakten med andra människor. Gehl skriver: *”I skovbrynet eller ved facaden er man mindre eksponeret end ude midt i rummet. Man står ikke i vejen for nogen eller noget. Man kan se, men ses ikke så meget, og det personlige territorium er reduceret til en halvcirkel foran personen. Når ryggen er dekket, kan andre kun nærme sig forfra, hvor det er nemt at holde udkig og nemt at tage forholdsregler f.eks. i form af et afvisende ansigtsudtryk i tilfælde af ønsket indtrængen på det personlige territorium.”* (Gehl,1980). Det här gör att det inte bara är fasader och kanter som är viktiga utan även andra stödpunkter där ryggen är skyddad exempel på sådana stödpunkter kan vara träd, fontäner, skulpturer osv.

Klimat

En annan viktig faktor att ta hänsyn till när man skapar vistelseplatser är lokalklimatet (Olsson m.fl. 2004). Människor väljer att vistas där klimatet är behagligt. Vistelseplatser bör vara placerade så att de ligger i lä. I Sverige där det stora delar av året är brist på sol föredrar de flesta människor att uppehålla sig där solen kommer åt. Man bör därför iaktta hur solen rör sig på en plats innan man placerar ut bänkar och liknande. Även i Sverige kan det dock bli väldigt varmt, särskilt på sommaren, och det är därför viktigt att kunna vistas i skuggan, Den behagligaste skuggan är ofta den lättare halvskuggan från ett träd eller annan vegetation. Den kompakta skuggan från byggnader känns lätt kall och mörk.

Orientering och utsikt

Orienteringen och utsikten är väsentliga för hur använda och välfungerande vistelseplatserna är. Vad som är den rätta orienteringen eller utsikt varierar något mellan typ av plats och mellan olika människor. Vissa människor föredrar en lugnare och intimare utsikt - man vill ha en del privatliv även på den offentliga platsen. Den här intimiteten hittar vi ofta i parker där det finns små rum där bara

ett sällskap får plats och insynen är liten. I centrum och på torg är det offentliga livet öppnare. Människor söker sig till dessa platser för att se andra och för att själva synas. Här vill man istället ha bänkar som är orienterade mot andra människor. Undersökningar har visat att det är bänkar som är orienterade mot gångvägar eller andra platser med mänsklig aktivitet som väljs först (se Gehl 1980, sid. 25). Samspelet mellan rörelseytor och vistelseplatser är centralt för hur välfungerande en offentlig plats är.

Sittplatser

Sittplatser är nödvändiga för vistelsen på offentliga platser. Många av de aktiviteter som man kan företa sig på en offentlig plast är direkt beroende av att det finns sittplatser t.ex. att läsa, att äta etc. William Whyte har studerat små torg i New York och kommit fram till att den mest avgörande faktorn för en plats attraktionskraft är antalet sittplatser (se Olsson m.fl. 2004, sid. 136). På dagens offentliga platser är det ofta brist på sittplatser. I deras undersökning av förortstorg har Olsson m.fl. sett att det sällan är tillräckligt med sittplatser: *”I stort sett överallt skulle fler bänkar och kaféstolar utnyttjas om de fanns”*(Olsson m.fl. 2004). För att sittplatserna ska bli den attraktion som man vill är det viktigt att de placeras efter de villkor som gör en bra vistelseplats. Men ofta är bristen på sittplatser så stor att även dåligt planerade sittplatser utnyttjas.

Sittplatser kan se ut på många olika sätt, Gehl 1980 beskriver det han kallar primära och sekundära sittplatser. Primära sittplatser är sådana objekt vars huvudsyfte är att användas för att sitta på, bänkar och stolar. Sekundära sittplatser är sådana objekt som uppfyller andra syften men som också går att sitta på, exempel är trappor, dammkanter och lekobjekt. Dessa båda typer av sittplatser kompletterar varandra på ett bra sätt. De primära sittplatserna är många gånger bekvämare att sitta på och lättare att sätta sig och resa sig från. Det finns människor som tycker att det är att släppa på de sociala reglerna att sitta någon annanstans än på bänkar eller stolar för dem är de primära sittplatserna viktiga. För andra människor är det istället att göra sig för sårbar att sitta ned på en bänk. För dem är det lättare att bara halvsitta på en kant eller trappa. Mycket sekundära sittplatser har också fördelen att platsen inte ser så tom ut även om där för tillfället inte vistas så många människor.

Fyra viktiga utgångspunkter inför framtida arbete

I den här första delen av examensarbetet har jag gjort en teoretisk studie över hur det sociala livet i förortscentrum fungerar. Jag har också diskuterat de förändringar av det sociala livet i offentlig miljö som skett de senare åren. Som landskapsarkitekt är det viktigt att kunna använda teoretiska kunskaper för att lösa konkreta problem. Jag kommer därför att i den andra delen av mitt examensarbete att applicera mina nya teoretiska kunskaper och idéer på ett program för hur Selma Lagerlöfs torg i Göteborg skulle kunna bli en välfungerande social miljö. Några idéer är särskilt viktiga och har i hög grad påverkat mitt arbete med programmet för Selma Lagerlöfs torg. Det är också tankar som med största sannolikhet kommer att finnas med mig i mitt framtida arbete som landskapsarkitekt. Jag har här sammanfattat det i fyra utgångspunkter.

- Det offentliga livet förändras ständigt över tid och rum. Det är stora skillnader mellan det offentliga livet i olika miljöer i staden . Det i parker skiljer sig från det i centrum och det i stadscentrum skiljer sig från det i förortscentrum. Det sker också ständigt förändringar över tiden vilket leder till oro. Många befarar t.ex. att det nya informationssamhället utarmar det offentliga livet. Jag har hittills i arbetet visat att det inte har skett en minskning av aktivitet i det offentliga livet men att karaktären på och attraktionen i den har förändrats. Idag präglas det offentliga livet i större utsträckning av frivillighet. Det är ett syfte i sig att delta i det offentliga livet.

- Det offentliga livet är viktigt för både för individen och för samhället. För individen handlar det om att se och möta andra människor och en möjlighet att skapa sig en identitet. Det offentliga livet är också viktigt för demokratin i samhället. Dels är det en plats att uttrycka och ta in åsikter, dels är det en plats som ger en möjlighet för invånarna att lära sig av varandra. Mats Andersson skriver: ”Det är en slags produktion av tolerans som blivit alltmer viktig på grund av den sociala, etniska och kulturella diversifiering som äger rum i det västerländska samhället”(Andersson 2002, sid. 25).

- Man kan prata om kvalitet på det offentliga livet. Allt offentligt liv är inte positivt och bra för individen eller samhället. När människor upplever det sociala livet som otrevligt och skrämmande uppfylls inte de positiva effekterna av offentligt liv.

- Formgivningen av en plats påverkar på olika sätt det sociala livet på platsen - både kvantiteten och kvaliteten. Landskapsarkitekter har möjligheten att påverka hur människor beter sig i den miljö de skapar. Jag har diskuterat på vilket sätt den fysiska miljön direkt påverkar det sociala livet och kunnat definiera fyra huvudgrupper. Den fysiska miljön som **attraktion** innebär att den fysiska miljön kan locka människor till platser och därmed öka antalet deltagare i det sociala livet. Den fysiska miljön påverkar människors **aktivitet** på platsen, beroende på vad människor gör i den offentliga miljön möter de det sociala livet på olika sätt. Den fysiska miljön påverkar människors **sinnesstämning** som i sin tur påverkar människors uppfattning av det sociala livet. Den fysiska miljön påverkar också människors **rörelse och vistelse** vilka påverkar karaktären på det sociala livet.

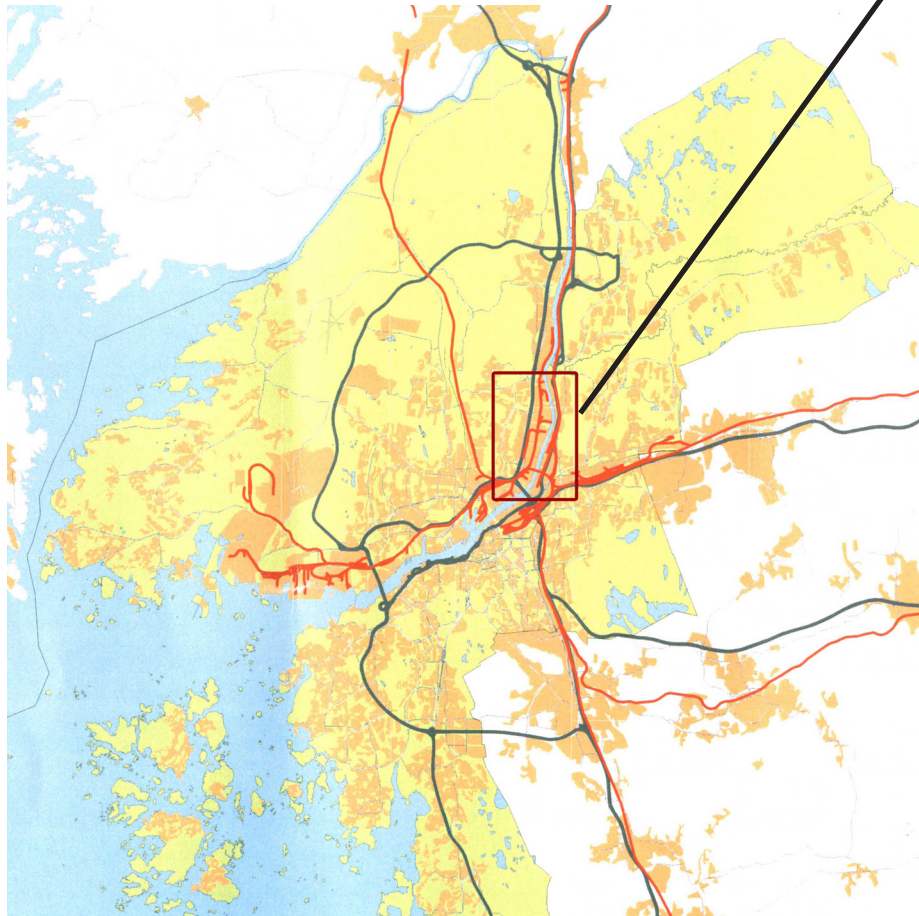
I del två av examensarbetet vill jag använda mina nya kunskaper och idéer i ett program för hur Selma Lagerlöfs torg skulle kunna bli en välfungerande social miljö. Jag vill med mitt program ge förslag till hur man kan forma ett förortscentrum som både matchar dagens människors önskemål på det offentliga livet och som blir en bra bakgrund för socialt liv.

Inventering

Selmas plats i staden

Selma Lagerlöfs torg ligger i stadsdelen Backa i norra Göteborg. Stadsdelen byggdes till största delen under 1960- och 1970-talet och centrumet Selma Lagerlöfs torg stod färdigt 1971. Stadsdelen Backa har ca. 23 000 invånare och tre större stadsdelscentrum. Selma Lagerlöfs torg är ett av dessa och här finns ett brett utbud av affärer: mataffär, blomsteraffär, färgaffär m.m.. Här finns också flera offentliga serviceinrättningar: vårdcentral, stadsdelskontor, bibliotek m.m.. Selma Lagerlöfs torg har ingen restaurang som skulle kunna kallas kvarterskrog men här finns en pizzeria, en korvkiosk och ett kafé.

Selma Lagerlöfs torg ligger nära kommunikationerna inom Backa. Öster om centrumet ligger Litteraturgatan som är en av stadsdelens huvudvägar, härifrån går också bussar ungefär var tionde minut till Göteborgs centrum. I och med att centrumet har så goda kommunikationer fungerar det inte bara som stadsdelscentrum för de boende i närheten, Selma Lagerlöfs torg har också en stor del besökare som kommer med bil från lite längre avstånd. För att företagen i centrumet ska överleva är det viktigt att centrumet fungerar även för dessa.



Genom observationer på platsen vid olika tider på dygnet har jag sett att centrumet kring Selma Lagerlöfs torg är välbesökt. Här är mycket människor i rörelse på dagen och på tidiga kvällar, senare på kvällen minskar dock besökarantalet betydligt. De flesta verksamheterna är stängda på kvällen men pizzerian och mataffären har öppet till lite senare.

Selmas utemiljö

Utemiljön i centrum kring Selma Lagerlöfstorg består av två gågator med anslutande småtor, en torgdel och en parkeringsdel. De två gågatorna går i rät vinkel emot varandra den ena, i nord-sydlig riktning och den andra i öst-västlig riktning. Det är kring dessa gågator som de flesta och viktigaste målpunkterna i centrum finns; det är också utmed dessa man lättast rör sig genom centrum. Man kommer oftast till centrum via ett av tre entrérum, den västra, den östra eller den södra entrén. Den västra entrén är ett halvstort rum med en grupp av träd och bänkar och här finns också en entré till det s.k. Hemköpshuset. Den östra entrépunkten är inget egentligt eget rum utan ett möte mellan de två gågatorna och torget. Här står några enstaka träd men i övrigt är det tomt. Det södra entrérummet är en av centrumets största platser. Rummet innehåller några träd och buskar men är främst en tom yta. Det östra rummet ligger i anslutning till den nord-sydliga gågatan. Det är ett relativt grönt rum med träd och buskplanteringar. Den största delen av rummet ligger innanför dessa buskplanteringar och är nedsänkt. I det östra rummet finns förutom planteringarna bänkar och en scen. I husen runt det östra rummet finns ett antal målpunkter för centrumet. Förutom entrérummen och det östra rummet finns också en liten gård i norr i anslutning till den öst-västliga gågatan. Det här är ett rum som åt väster har entréer till affärer och offentliga lokaler och åt öster har entréer till flerbostadshus. Rummet är möblerat med en gräsmatta som är upphöjd ca 30 cm. En annan del av centrumet är parkeringsområdet som är stor och öppen utan planteringar eller andra strukturgivande element. För att nå centrum från parkeringen kan man antingen gå via den södra eller den västra entrén.

Byggnaderna i centrum är av olika karaktär. I mitten finns det s.k. Hemköpshuset som är ett till viss del tvåplanshus och till viss del enplanshus med verksamheter i alla lokaler. Entréerna till huset är spridda över de östra, sydliga och västra fasaderna. I övrigt är husen i centrum bostadshus med verksamheter i bottenplanet och med entréer åt gågatorna och torget. I centrums nordvästra del finns också den så kallade Fiskboden, ett litet enplanshus med en fiskaffär.

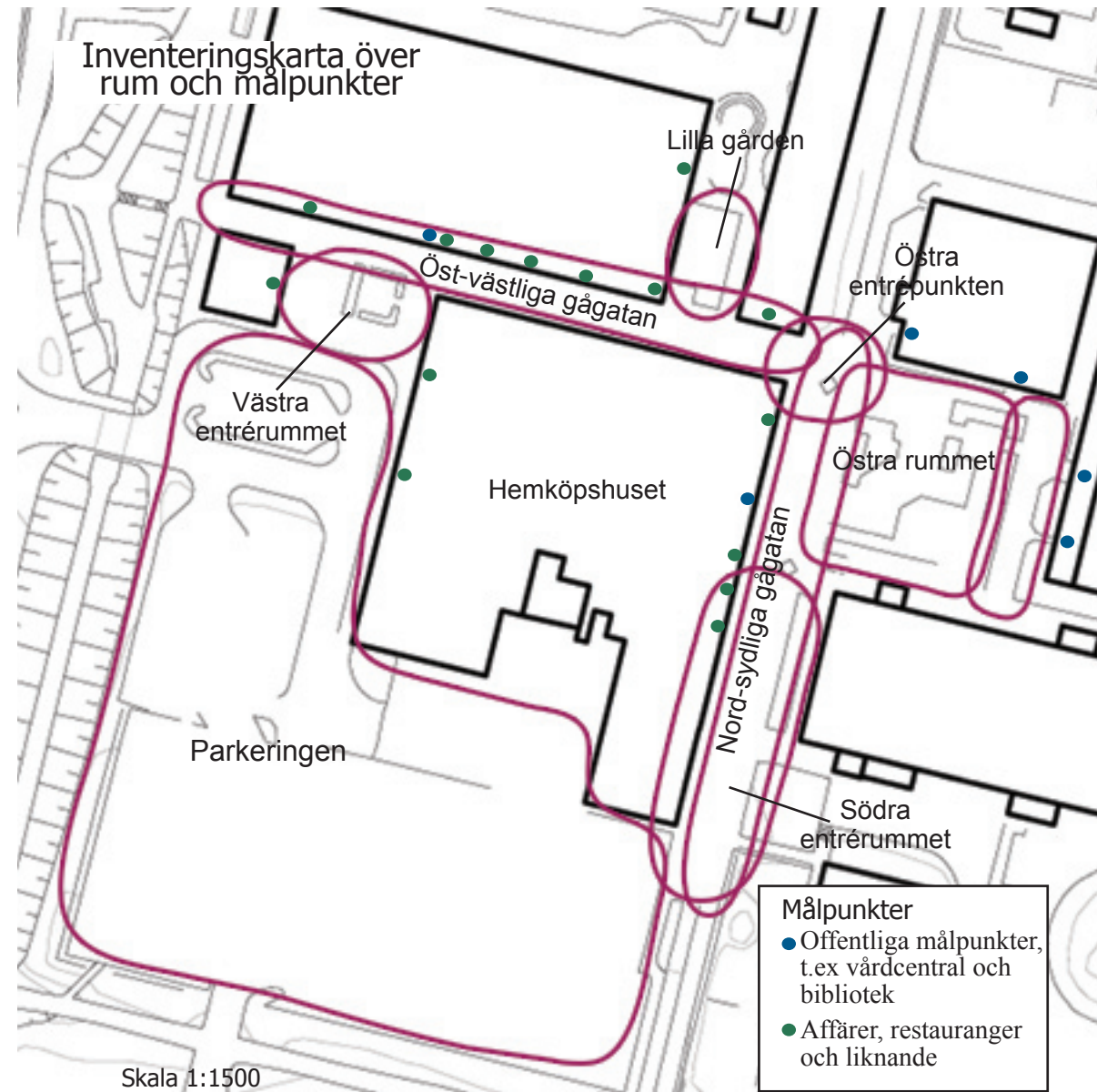
Utemiljön i centrumet kring Selma Lagerlöfstorg är mycket slitet och nedgånet. Bänkar och liknande har stått länge och är slitna och det samma gäller vegetationen. Markbeläggningen har på många ställen gått sönder eller skevat på grund av sättningar i marken. Även designen på platsen ger ett nedprioriterat intryck. Här finns få utropstecken och utsmyckningar och valet av material är standardiserat och tråkigt. Centrumet behöver en ordentlig och genomgående renovering för att kunna bli en trivsamt miljö igen.



Det östra rummet sett från nordväst.



Möblerna i centrumet är slitna och vegetationen förvuxen.



Den lilla gården sedd från den öst-västra gågatan.



Den nordsydliga gågatan sedd ifrån norr.



Den nord-sydliga gågatan med den södra entrén i förgrunden.



Den öst-västra gatan sedd från öster.



Det västra entrérummet. med fiskboden i bakgrunden

Selma Lagerlöfs torg som bakgrund till socialt liv

I den teoretiska diskussionen i kapitel 1 diskuterade jag på vilka sätt den fysiska formen direkt kan påverka det sociala livet i ett stadsdelscentrum. Jag grupperade in den direkta påverkan i fyra olika kategorier. Den fysiska miljön påverkar det sociala livet genom att fungera som attraktion: den lockar besökare till platsen och bidrar därmed till ett ökat socialt liv. Den fysiska miljön påverkar också människors aktiviteter och det i sin tur påverkar det sociala livet. Människors sinnestämning påverkas också av den fysiska miljön. Sinnestämningen i sin tur påverkar hur människor bemöter och uppfattar andra människor. Utformningen av den fysiska miljön påverkar också hur människor rör sig och vistas på en plats och det har stor påverkan på det sociala livet. I det här kapitlet analyserar jag Selma Lagerlöfs torg och hur det fungerar som bakgrund för socialt liv.

Selma som attraktion

Den fysiska miljön vid Selma Lagerlöfs torg har få attraktioner eller utropstecken. Det är funktionerna och servicen som ska locka besökare till centrum. Det finns dock ett fåtal attraktionspunkter. En av dessa är den scen som finns i det östra rummet. Attraktionskraften i scenen ligger mycket i de aktiviteter som pågår där: Scenen används ett fåtal gånger per år vid olika evenemang ordnade av kommunen och/eller andra aktörer. När scenen inte används är den väldigt anonym och inte särskilt central i den fysiska miljön, till vardags fungerar den därför dåligt som attraktionskraft.

Något som sticker ut och skulle kunna fungera som utropstecken är den lilla statyn ”Pojken och gåsen” som står i det östra rummet. Statyn är tyvärr placerad lite vid sidan av och inget man ser vid första anblicken vilket hindrar den från att bli det utropstecken och identitetsskapare den skulle kunna vara.

Den gröna formgivningen av det östra rummet kan också vara tänkt att fungera som en attraktion. Tyvärr är den idag så sliten och eftersatt att den sannolikt inte lockar några besökare. Selma Lagerlöfs torg skulle behöva en riktig attraktion och identitetsskapare något som syns direkt då man besöker platsen och som får centrum att kännas påkostat. Attraktionen skulle kunna vara ett konstverk, en fontän eller något liknande.



Selmas påverkan på människors aktivitet

Centrum kring Selma Lagerlöfs torg är främst utformat för att människor ska kunna uträtta sina ärenden: till Selma Lagerlöfs torg går man för att handla eller för att besöka vårdcentralen, biblioteket eller liknande. Den enda möjlighet till aktivitet utöver dessa nyttoaspekter är scenen som är placerad i det östra rummets nordöstra hörn. Som framgått tidigare utnyttjas dock scenen endast vid ett fåtal tillfällen varje år.

För att bättre tillfredsställa de önskingar som människor idag har av det offentliga livet måste möjligheten till olika aktiviteter öka i centrumet. Det offentliga livet idag, till skillnad mot då centrum byggdes, bygger till stor del på frivillighet. För att locka människor till de offentliga platserna bör de erbjuda möjligheter till andra än de nödvändiga aktiviteterna. Aktiviteter stimulerar inte bara de människor som direkt utför dem, många människor finner också stort nöje i att betrakta andra människor.

Selmas påverkan på människors sinnestämning

Rumslighet

Centrum kring Selma Lagerlöfs torg har många olika rum. Den rumsliga känslan varierar mycket mellan dessa. En plats där jag tycker att rumsligheten fungerar bra och proportionerna är de rätta är den lilla gågatan i riktning öster mot väster. Gågatan känns intim men inte påträngande. Den upplevs också som lagom stor för den mängd människor som vistas på platsen både på dagen och på kvällen.

Många av de andra rumsbildningarna upplevs som öde och tomma. Det här beror både på att rumsbildningarna är för stora i proportion till hur många som uppehåller sig på platsen och i proportion till höjden på de hus som avgränsar dem. Det beror också på att de är för tomma och ointressanta. Skulle rum med samma proportioner innehålla fler intressanta element skulle de inte upplevas som så öde.

Ett annat problem i centrum kring Selma Lagerlöfs torg är saknaden av tydliga gränser emot omgivningen. Centrumet avgränsas tydligt av huskroppar i nordlig respektive till viss del i östlig riktning men i övrigt är gränserna väldigt vaga. Centrumet har otydliga gränser mot skolan i sydost och mot bostadsområdet i norr och hela parkeringsplatsen som omger centrum i söder och i väster har dålig avgränsning mot det omgivande landskapet.

Trygghet

Trygghetskänslan varierar stort mellan de olika delarna av centrumet. Det östra rummet är avskärmat ifrån resten av centrum och från de människorna som rör sig där. Det leder till en känsla av otrygghet och utsatthet, en känsla som ökar då det är mörkt eftersom rummet har en dålig belysningsplan. Isoleringen av rummet leder också till att det väldigt lätt territorialiseras av några få individer.

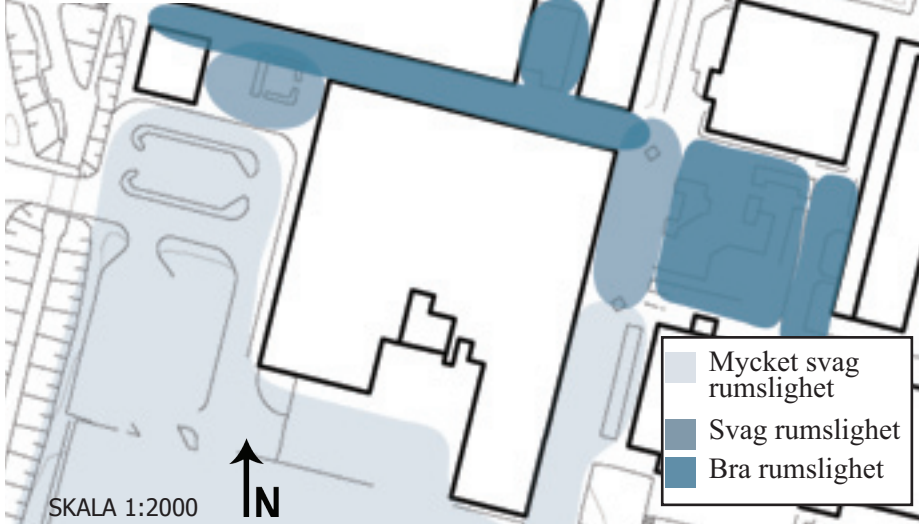
I andra delar av centrum är det ödsligheten som gör att miljön upplevs som otrygg. Främst gäller det här parkeringen samt den nordvästliga delen i anslutning till parkeringen. Ytorna är väldigt stora och människorna som rör sig här är relativt få.

Känsla av instängdhet är ett problem endast på en plats i centrum - vid den lilla inflikningen i det norra huset. Här är det lätt att känna sig trängd och osäker.

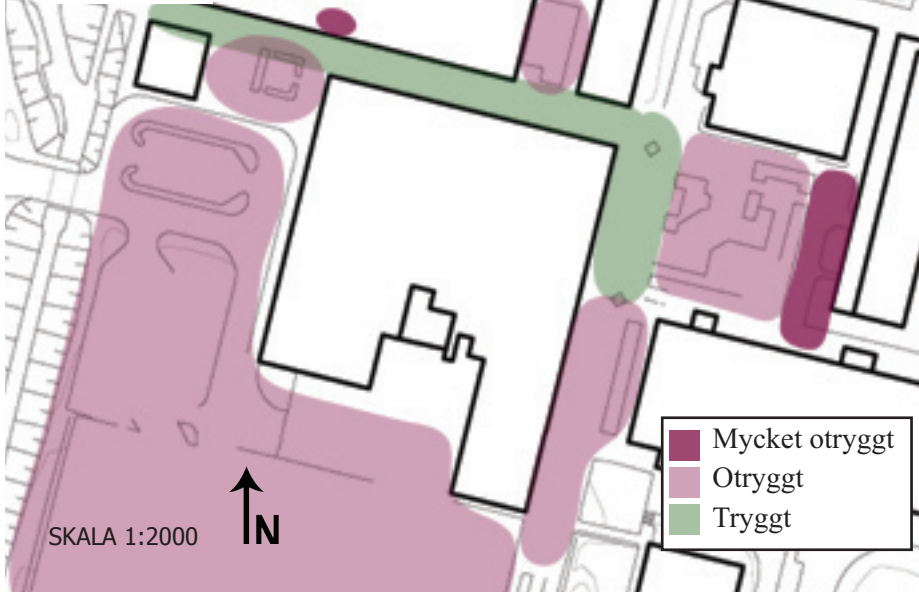
Aktiviteter och attraktioner



Rumslighet



Trygghet



Selmas påverkan på människors rörelse och vistelse

Rörelse

Rörelserna i centrum kring Selma Lagerlöfs torg sker i väldigt tydliga stråk. Främst sker rörelsen på de båda gågatorna där man rör sig antingen för att passera genom centrum eller för att besöka någon av de olika serviceinrättningarna. Gågatan i nordsydlig riktning används i stor utsträckning för att röra sig igenom centrum. Gatan är också tillåten för cykeltrafik, det kombinerat med dess tilltagna bredd gör att den känns väldigt mycket som en transportled. På grund av denna omfattande transportrörelse fungerar den tyvärr som en barriär mellan det östra rummet och resten av centrum. För att minska barriäreffekten bör gatan omformas och ges en karaktär som inbjuder till långsammare rörelse. Även gågatan i östvästlig riktning används för transport genom centrum, främst för att komma från centrum och bostadsområdet till busshållplatsen på Litteraturgatan. Gatan är smalare och har en annan karaktär än den i nordsydlig riktning och rörelsen här får därför inte någon påtaglig barriärverkan.

Rörelsestråk finns också i kanten av det östra rummet emot de omgivande fasaderna. De här stråken används främst till att besöka de verksamheter som finns i bottenplanen på husen så som vårdcentral bibliotek o.s.v. En viss rörelse till och från centrum sker också på dessa stråk. Det finns också ett rörelsestråk utmed västra fasaden av centrumhuset, det här stråket används mest för att röra sig från parkeringen till de olika serviceinrättningarna i centrum.

Lite rörelse sker utanför dessa rörelsestråk, få människor rör sig t.ex. genom det östra rummet. Det beror dels på dess utformning men också på avsaknad av attraktioner.

Vistelse

Som nämnts i första delen är det viktigt för att få ett välfungerande offentligt liv att det finns platser att stanna upp och vistas på i ett förortscentrum. Några kriterier som nämns för att en vistelseplats i ett förortscentrum ska fungera är att det finns stöd i ryggen, att det är bra klimat på platsen, att platsen är orienterad mot mänsklig aktivitet och att det finns sittplatser. I centrum kring Selma Lagerlöfs torg finns det några vistelseplatser och de är samtliga försedda med sittplatser, i övrigt är kvaliteten ganska låg.

Den kanske mest välfungerande vistelseplatsen är de bänkar som placerats ut i den västöstligt riktade gågatan. De är enkla bänkar utan ryggstöd som främst lämpar sig för kortare, nödvändiga vistelser. Här finns inget stöd eller skydd i ryggen men att det är bänkar utan ryggstöd gör att man kan vända sig åt det håll man själv upplever som bekvämast. Anledningen till att jag upplever de här sittplatserna som välfungerande handlar mycket om att de är placerade i gågatan orienterade emot händelserna på platsen.

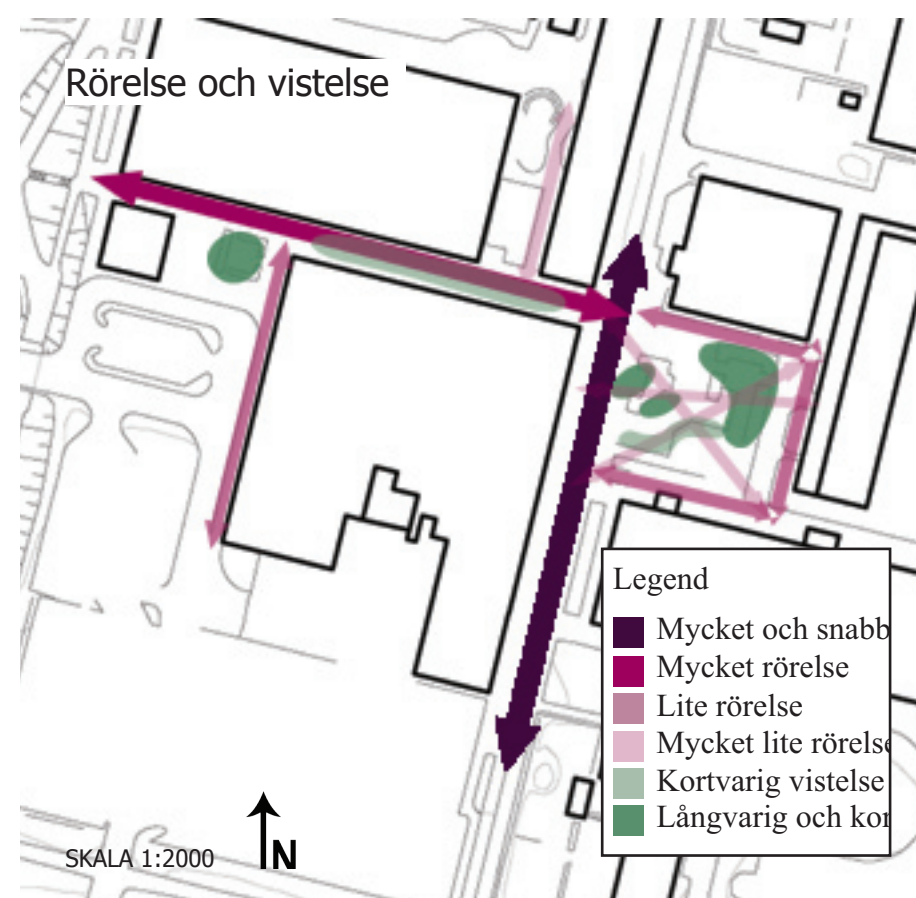
Annars är orienteringen av de olika vistelseplatserna i centrum kring Selma Lagerlöfs torg ett av de stora problemen med utformningen av centrum. De platser som är tänkta för längre vistelser är orienterade bort från de platser där folk rör sig och också ofta placerade på andra platser. Sittplatserna i kanten mellan gågatan och det östra rummet samt sittplatserna i änden av den östvästliga gågatan är placerade i anslutning till rörelser men de är riktade inåt emot sig själva. Det här gör att man sitter vänd med ryggen emot upplevelsena vilket gör det både otryggt och ointressant.

Den vistelseplats som är placerad inne i det östra rummet är den

kanske minst fungerande. Här finns stöd i ryggen och solen kommer åt vissa delar av dagen men det är också allt. Platsen är undantryckt och utan någon kontakt med resten av centrum, man får ingen kontakt med andra människor. Platsen är också så pass tillstängd att den är lätt att territorialisera, det är svårt att sätta sig på någon av bänkarna även om bara en är upptagen, i själva verket är det svårt att röra sig igenom platsen om det finns människor här.

I den södra delen av centrum saknas helt vistelseplatser, här finns inte ens någon plats där man känner sig bekväm att kliva åt sidan och hälsa på någon bekant.

Möjligheten till vistelse i Centrum kring Selma Lagerlöfstorg måste förbättras på flera punkter för att platsen ska bli välfungerande.



Nord-sydliga gågatan

Nuläge

Det första som slår en med den nordsydliga gågatan är att de är snabba rörelserna. Här rör man sig först och främst genom centrum eller till och från centrum. På fasaden av Hemköpshuset finns ett tak som är cirka två meter brett och under detta bildas ett något intimare delrum. Gatan är dock mycket bred, cirka 13 m, även om man inte räknar med den del som är under tak. Gatan kantas på ett par ställen av korta trädrader dessa ger gatan en rak och framåtriktad karaktär. Utformningen av gatan tillsammans med att den är öppen för cykeltrafik gör att den känns väldigt mycket som en transportled. På grund av denna omfattande transportrörelse fungerar den tyvärr som en barriär mellan det östra rummet och resten av centrum. Utmed fasaden till Hemköpshuset finns entréer till olika affärer, bland andra systembolaget, och till Backa kulturhus, människor rör sig också till och från dessa målpunkter. Rörelserna till målpunkterna är snabb och målinriktad precis som resten av rörelserna på platsen.

Åtgärder

- Hastigheten på rörelserna utmed gågatan bör sänkas för att göra centrumet till en trevligare miljö och för att minska den barriäreffekt som gågatan idag har mellan det östra rummet och resten av centrum. Hastigheten på rörelserna skulle kunna sänkas exempelvis genom att bredden på gatan och rummet minskas och att den raka linjen som gågatan idag utgörs av bryts.



Den nord-sydliga gågatan är bred och fungerar som en barriär emot det östra rummet.

Södra entrérummet

Nuläge

Den södra delen av den nord-sydliga gågatan öppnar upp sig till ett rum, det jag valt att kalla det södra entrérummet. Det är den här platsen man möts av om man kommer till centrum från söder eller från parkeringen. Det södra entrérummet gränsar mot skolan och mot det omgivande landskapet, gränserna är väldigt vaga vilket dels ger platsen en svag rumslighet och dels gör centrumet mer svårorienterat. Det är svårt att förstå att man kommit till centrumet när man kommer till den här platsen den fungerar därmed dåligt som entré.

I det södra entrérummet finns en vagn med grönsaksförsäljning och de dagar då det är torgförsäljning i centrumet är det här torgplatserna finns, annars finns det inget innehåll på platsen. Trots att det här ett stort rum som skulle kunna fyllas med olika aktiviteter och vistelseplatser är platsen nästan tom och oanvänd. Det är idag en död yta i centrum.

Åtgärder

Det södra entrérummet byggs om för att fungera som en viktig del av centrum. Det blir ett eget välfungerande rum och en av dess viktigaste funktioner blir att förmedla entrén till Selma Lagerlöfs centrum. Det ska vara tydligt att man kommit fram till centrum när man når den här platsen.

- För att platsen ska kunna bli en entré är det viktigt att rummets gränser blir tydliga. Gränsen mot skolan förstärks, det ökar inte bara kvaliteten på miljön i centrumet utan kommer också leda till att den utemiljö skolan har som gränsar mot centrumet kommer att få ökad kvalitet och utnyttjande. Även gränsen mot det omgivande landskapet görs tydlig.
- Rummet i södra delen av gågatan är så pass stort och ligger så pass bra till att det skulle kunna möbleras med flera olika funktioner, man skulle kunna fylla platsen med aktiviteter och attraktioner. Dessa funktioner skulle kunna placeras på någon annan plats i centrum och inte nödvändigtvis här.
- Det som dock bör finnas är bra vistelseplatser. Det här är en plats där det rör sig mycket människor och det därför är lockande att sitta ned en stund. Vistelseplatserna bör vara lämpade för lite längre vistelser och bör därför fylla så många som möjligt av de kriterier för vistelseplatser som jag tidigare nämnt.



Gränserna mot omgivningen är vaga i det södra entrérummet.



Södra entrérummet är en outnyttjad yta i centrumet.



Den nord-sydliga gågatans linjer är raka och obrutna.

Det östra rummet

Nuläge

Det östra rummet i centrum kring Selma Lagerlöfs torg skulle kunna vara centrumets hjärta. Dess placering är central och ligger i anslutning till de båda gågatorna där de flesta människor rör sig. Rummet är omgivet av en skola och två bostadshus i tre riktningar och får därför en bra och tydlig inramning. Trots dess fina möjligheter är det östra rummet idag en väldigt isolerad del av centrumet. Det beror på flera faktorer, centrumets utformning, rummets utformning och avsaknad av aktiviteter och attraktioner. Det östra rummet ligger väldigt centralt i centrumet, gågatorna där den mesta av rörelsen sker ligger båda i dess anslutning. Den snabba målinriktade rörelsen som sker på den nord-sydligt riktade gågatan fungerar dock som en barriär mellan rummet och resten av centrum. Isoleringen ökas av att det östra rummet till stora delar är inramat av höga vildvuxna buskplanteringar. Dessutom är dess inre delar nedsänkt från omgivningen vilket bl.a. gör att spontana rörelser genom rummet är väldigt ovanliga. Tanken är troligtvis att det ska finnas möjlighet till avskildhet och intimitet men den här utformningen leder mest till att rummet är tomt och övergivet. Den intima utformningen gör också att rummet väldigt lätt blir territorialiserat, är en av bänkarna upptagen känns det olustigt att slå sig ned på någon av de andra.

I bottenvåningarna på de omgivande bostadshusen finns stadsdelskontor och vårdcentral med mera och det rör sig därför en del människor utmed kanterna av rummet. Förutom dessa serviceinrättningar finns endast scenen som attraktion och aktivitetsmöjlighet och som jag tidigare nämnt används scenen endast vid ett fåtal tillfällen per år. Till vardags finns därför inget som lockar besökare eller någon möjlighet till aktiviteter. I det östra rummet finns flera olika vistelseplatser med bänkar. Dels finns det bänkar i den nedsänkta inre delen av rummet och dels finns det en grupp med bänkar framför en av buskplanteringarna i anslutning till den nordsydliga gågatan. Båda dessa grupper med bänkar är riktade inåt mot sig själv, utformningen uppmuntrar till umgänge i grupp. De är som jag tidigare nämnt antagligen planerade för intimitet. Det strider emot det jag kommit fram till om dragningskrafterna bakom det moderna offentliga livet, vilka jag menar bland andra är att titta på andra människor och att själv bli sedd. Människor väljer helst att sätta sig där de är riktade mot och har överblick över de aktiviteter som pågår på platsen. Människor söker sig inte till centrumbildningar för intimitet och närhet utan för samspel med andra människor.



Det östra rummet är slutet mot omgivningen.



Scenen är en viktig del av det östra rummet.



Ett utropstecken i centrumet är statyn "Pojken och gåsen".

Åtgärder

Det östra rummet görs om till att bli hjärtat av centrumet, här ska karaktären och identiteten för centrumet vara mycket tydlig. Rummet måste i större utsträckning integreras med resten av centrumet. För att det ska ske måste en rad förändringar genomföras.

- Strukturen på utformningen av det östra rummet förändras kraftigt. Inramningen bör vara mycket mjukare än vad den är idag. Gränsen mellan rummet och omgivningen mjukas upp för att öka kontakten mellan rummet och resten av centrum. De här förändringarna kommer att leda till att det östra rummet blir en mer integrerad del av centrumet, människor kommer att mer naturligt röra sig genom det.

- Strukturen bör vara öppen så att alla de olika delarna av det östra rummet förändras till en helhet även om det fortfarande i framtiden kan finnas rum i rummet. Helheten ger en överblick och ökar rörelserna genom rummet. Den leder också till att fler människor kan vistas i torgets olika delar på samma gång, möjligheten att territorialisera blir mindre.

- För att ge det östra rummet och centrumet en tydlig identitet och karaktär bör en attraktion, eller om man vill kalla det utropstecken anläggas i rummet. Att en attraktion anläggs just här lyfter både centrum i helhet och markerar vikten av rummet som en viktig del av centrumet. En sådan attraktion som skulle passa bra in i förortscentrumet skulle kunna vara någon typ av fontän eller vattenspel.

- Det östra rummet vore en lämplig plats för att få in fler aktiviteter i centrum. Det är en så pass stor yta att här kan flera människor på samma gång ägna sig åt olika eller samma aktiviteter. Ett rum med en rad olika aktivitetsmöjligheter skulle också fungera som en identitetsskapare åt centrumet och locka människor. Exempel på lämpliga aktiviteter är en boulevard, en plats där barn kan leka, möjlighet till att åka skateboard eller liknande.

- Fler vistelseplatser med olika karaktär bör skapas i det östra rummet. Här ska finnas platser för såväl korta som längre vistelser. Några av vistelseplatserna bör vara väldigt genomarbetade där alla kriterier för goda vistelseplatser är uppfyllda, de här platserna blir viktiga för längre vistelser. Här ska finnas klimatskydd så att de kan användas vid alla väder året runt, sittplatserna ska vara bekväma och de ska vara orienterade så att möjligheten till uppsikt är god.



Det finns mycket sittplatser i det östra rummet men de flesta är felorienterade.

Öst-västliga gågatan

Nuläge

Den östvästliga gågatan är ett trevligt rum i centrumet. Rumsligheten är bra och här finns sittplatser för lite kortare vistelser mitt i händelserna. Rörelsen på den här gågatan sker i lägre tempo än på nordsydliga gågatan vilket gör att här går att strosa. Det som sänker intrycket av gatan är att husfasaden på den södra sidan är händelsefattig med bara ett par entréer och inga skyltfönster.



Den öst-västliga gågatan har bra rumslighet.

Åtgärder

- Proportionerna i rummet bevaras. Rumsligheten är som jag sagt bra och därför behövs inga större strukturella förändringar.
- Även i fortsättningen bör här finnas gott om plats för kortare nödvändig vistelse med bänkar placerade i händelserna.
- Fasaden i söder på det s.k. Hemköpshuset görs intressantare antingen genom att affärerna får skyltfönster eller genom någon typ av konst på väggen.

Den lilla gården

Nuläge

Det lilla rummet i norr är idag ingen viktig del av centrum. Det är helt omöblerat med bara en upphöjd gräsmatta. Här finns entréer till de intilliggande husen, både till affärer och till bostäder. Som det är idag är det oklart om platsen är en offentlig plats och del av centrumet eller en halvprivat plats för de boende. I och med att det här finns entréer till butiker är det tveksamt om den överhuvudtaget skulle kunna fungera bra som halvprivat och jag tror därför att det är bättre att göra om platsen till en välfungerande offentlig plats. Rummet har en bra rumslighet och skulle kunna bli ett viktigt tillskott i centrum. Det ligger precis intill gågatan där mycket människor rör sig men det ligger ändå lite utanför, det skulle därför kunna bli en mycket bra plats för vistelse.



Den lilla gården skulle kunna bli ett bra tillskott till centrum.

Åtgärder

- Platsen införlivas i centrum och blir en del av den offentliga miljön. Entréerna till bostadshusen kommer då att ligga direkt i centrum istället för lite halvt i skymundan. Det är viktigt att gränsen mot det omgivande bostadsområdet bevaras och eventuellt förstärks då platsen får en mer offentlig karaktär.
- Då platsen har ett mycket bra läge för vistelse anläggs här en miljö för längre vistelser, här skulle kunna vara ett bra läge för caféet i huset intill att ha en uteservering.
- Rumsligheten på platsen är bra men skulle kunna bli ändå bättre genom att några element som riktas uppåt och fungerar som tak adderas, det enklaste exemplet på det är några träd.



Den lilla gården har entréer till både affärer och bostäder



Fler träd skulle förbättra den lilla gårdens rumslighet.

Det västra entrérummet

Nuläge

Det västra entrérummet är det som möter människor som kommer gående från väster, de som kommer med kollektivtrafik och många av dem som kommer med bil. Det här är ett ganska stort utrymme som på ena sidan gränsar mot den östvästliga gågatan och på andra sidan mot parkeringsplatsen. På platsen finns en grupp med träd och bänkar, en informationsskylt och en entré till Hemköpshuset. Den södra delen av platsen är öppen emot parkeringen vilket försvagar platsens rumslighet, den flyter ihop med den enorma parkeringsplatsen. Den dåliga avgränsningen mot parkeringsplatsen gör också att platsens karaktär upplevs som väldigt rörig på grund av rörelsen på parkeringsplatsen. Platsen har i förhållande till andra delar av centrum ganska brett innehåll vilket gör det till ett någorlunda bra entrérum. Men dess rumslighet och innehåll skulle kunna göras ändå mer intressant.

Att platsen ligger invid en av gågatorna gör det till en lämplig plats för vistelse. Tyvärr är den anlagda vistelseplatsen med bänkar och träd felorienterad, bänkarna är vända mot varandra inåt i kvadraten istället för utåt mot rörelserna och händelserna. Det här gör att när man sitter på någon av bänkarna har man ryggen mot andra människor och det leder till att vistelsen upplevs både otrygg och ointressant.

På platsen finns också huvudentrén till det s.k. Hemköpshuset, det är en anonym entré som inte visar att där inne finns en hel del butiker och att Hemköpshuset är en viktig del av centrum.



Gränsen mellan den västra entrén och parkeringen är svag.

Åtgärder

- En tydlig gräns upprättas mot parkeringsplatsen för att skilja de båda rummen ifrån varandra. På det sättet kommer platsen att få en tydligare och bättre rumslighet samt att intrycket på platsen lugnas ned.
- För att förbättra rummets egenskaper som entré bör platsen ges en tydlig karaktär och rummet bör sträckas ut en bit in på den öst-västliga gågatan.
- Entrén till Hemköpshuset byggs om till en tydlig välkomnande entré som markerar betydelsen av huset. En fin entré kommer inte bara att främja affärerna inne i huset utan kommer också att lyfta utemiljön.
- Platsens placering invid en gågata och en viktig entré gör den intressant för vistelse. Här bör därför anläggas välfungerande vistelseplatser både för längre och kortare vistelser.
- Platsen är så pass stor att här skulle kunna finnas plats för aktiviteter och attraktioner. Dessa funktioner skulle kunna placeras på någon annan plats i centrum och inte nödvändigtvis här.



Den västra entrén ligger bra till i centrum.



Entrén till Hemköpshuset visar inte dess innehåll.

Parkeringen

Nuläge

Parkeringsplatsen i centrum kring Selma Lagerlöfs torg är väldigt stor och öppen. Den saknar helt strukturgivande element och är egentligen ingenting annat än stor öppen yta. Det finns inte heller någon fungerande gräns emot det omgivande landskapet. I den nord-östra delen av parkeringen längs med hemköpshusets fasad finns en kort bit trottoar. I fasaden finns förutom den lite större entrén till hemköpshuset också två mindre entréer till affärslokaler. Den här biten av centrumet känns väldigt perifer och lokalerna är svår att lokalisera.

Parkeringen är på många sätt en baksida av centrumet och det går att ha välfungerande centrum med sådana mindre attraktiva delar (Olsson m.fl. 2004). Däremot är det viktigt för tryggheten i centrum att även parkeringen upplevs som säker. Eftersom att alla lokalerna i centrum kring Selma Lagerlöfs torg är uthyrda är det viktigt att även de två lokalerna i anslutning till parkeringen integreras med resten av centrumet.

För handeln i centrumet är de bilburna kunderna som ser Selma Lagerlöfs torg som ett externt köpcentrum viktiga. Det är därför viktigt att inte antalet parkeringsplatser inte minskas..

Åtgärder

- Parkeringsplatsen rustas upp med t.ex. träd och trottoarer för att få en ordentlig struktur och ökad orienterbarhet. Det här leder till ökad trygghet.
- I den nya strukturen inkluderas en gräns emot det omgivande landskapet.
- Trottoaren utmed Hemköpshuset ges en egen rumslighet för att fungera som en liten avstickande gågata.



Parkerings avsaknad av strukturgivande element gör den svårorienterad.

Översiktskarta över förslag till åtgärder för Selma Lagerlöfs torg

- Tydlig gräns mot parkeringen
- Tydligare och finare entré till Hemköpshuset
- Olika typer av välfungerande vistelseplatser
- Eventuellt attraktioner och aktiviteter

- Tydlig struktur och orienterbarhet
- Gräns mot omgivande landskap
- Trottoaren utmed Hemköpshuset ges bättre rumslighet

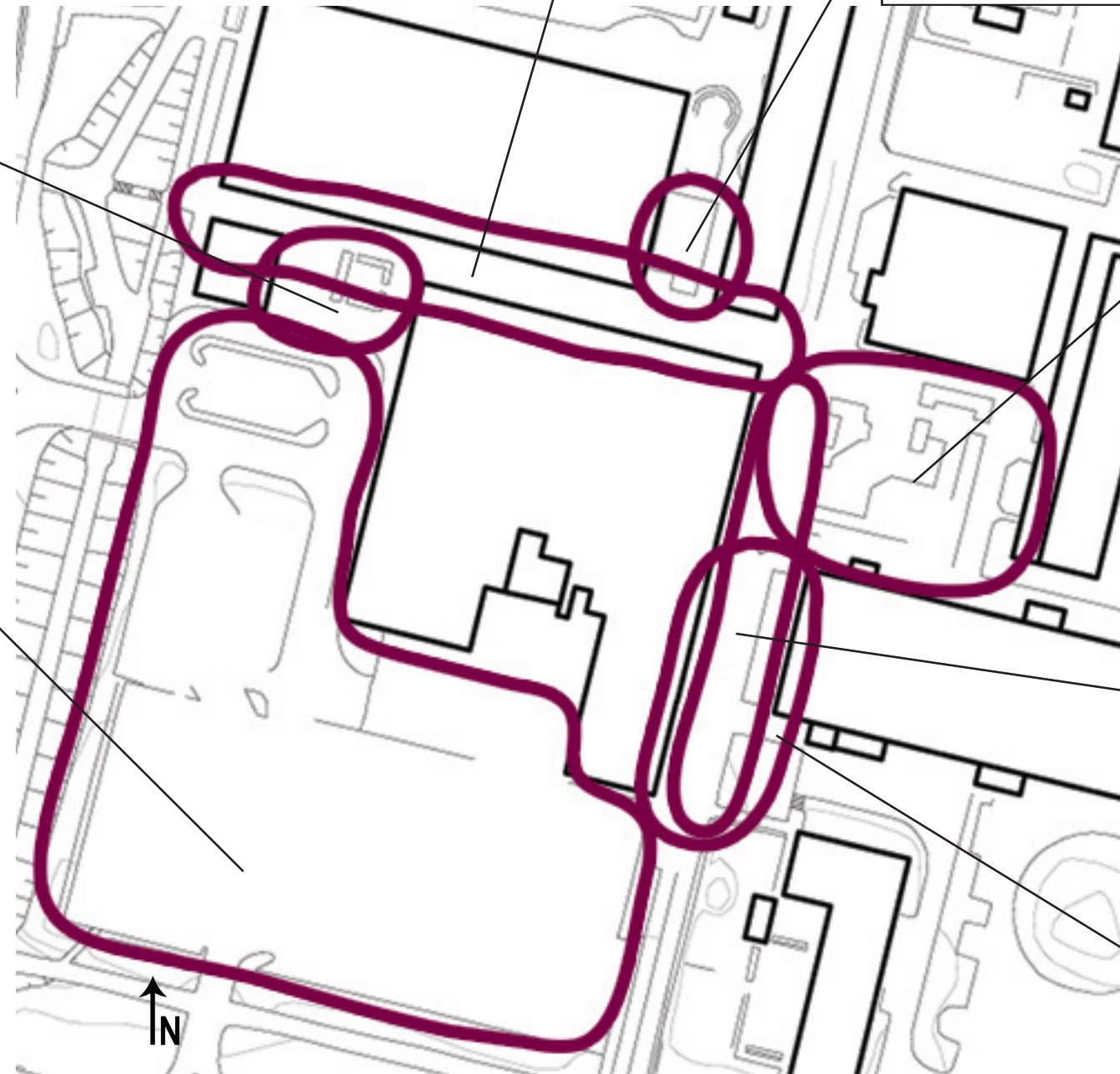
- Proportionerna bevaras
- Bra vistelseplatser för kortare nödvändig vistelse
- Hemköpshusets fasad görs intressantare

- Platsen blir en tydlig offentlig miljö
- Plats för längre vistelse, eventuellt en uteservering

- Gränserna mellan det östra rummet och resten av centrum mjukas upp
- En ny öppen struktur
- Attraktioner t.ex. fontän
- Möjlighet till olika aktiviteter
- Olika typer av välfungerande vistelseplatser

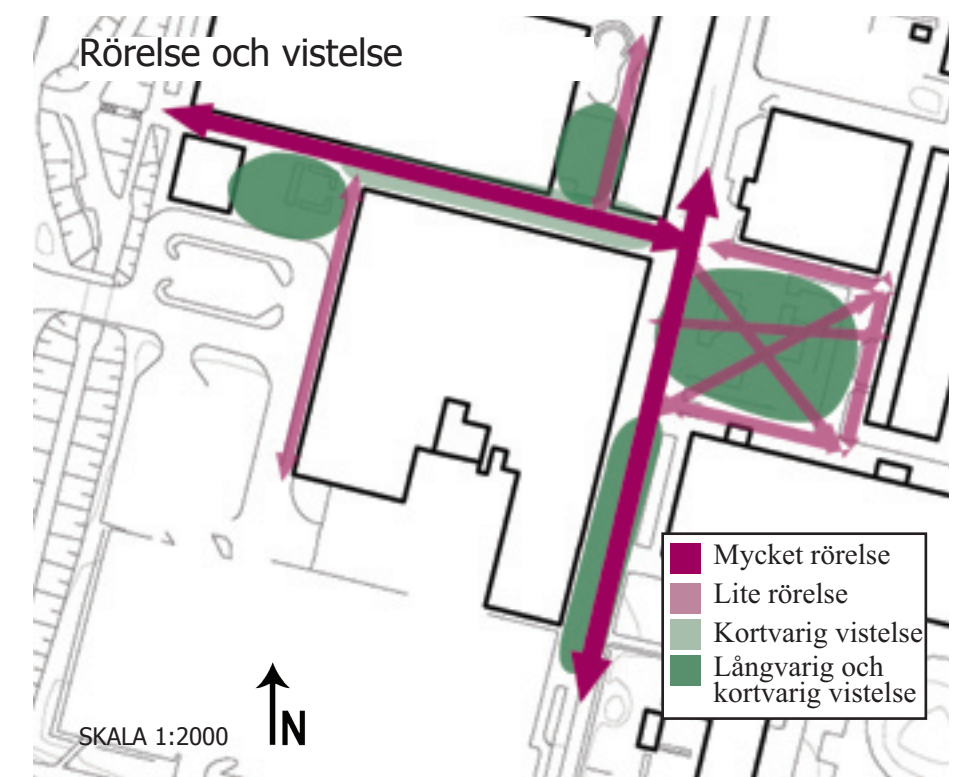
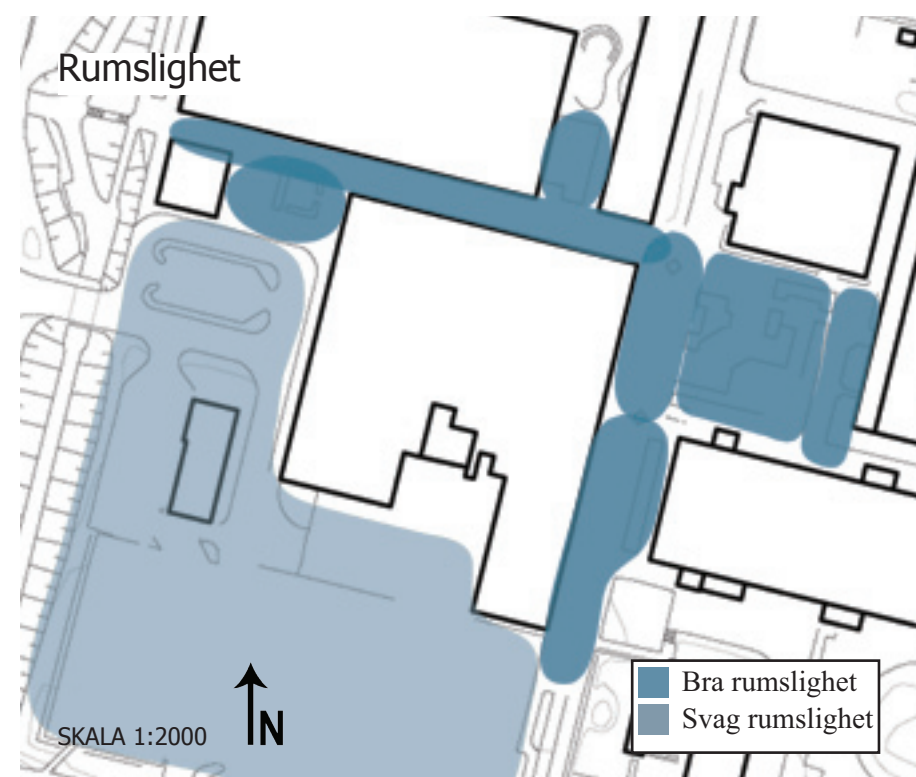
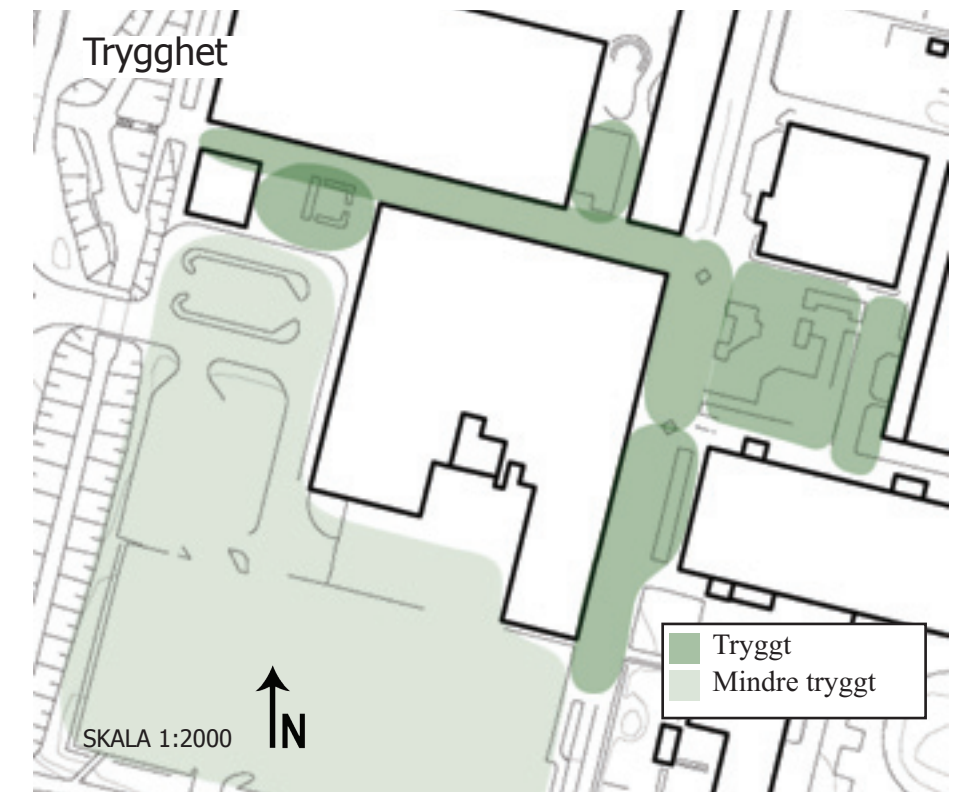
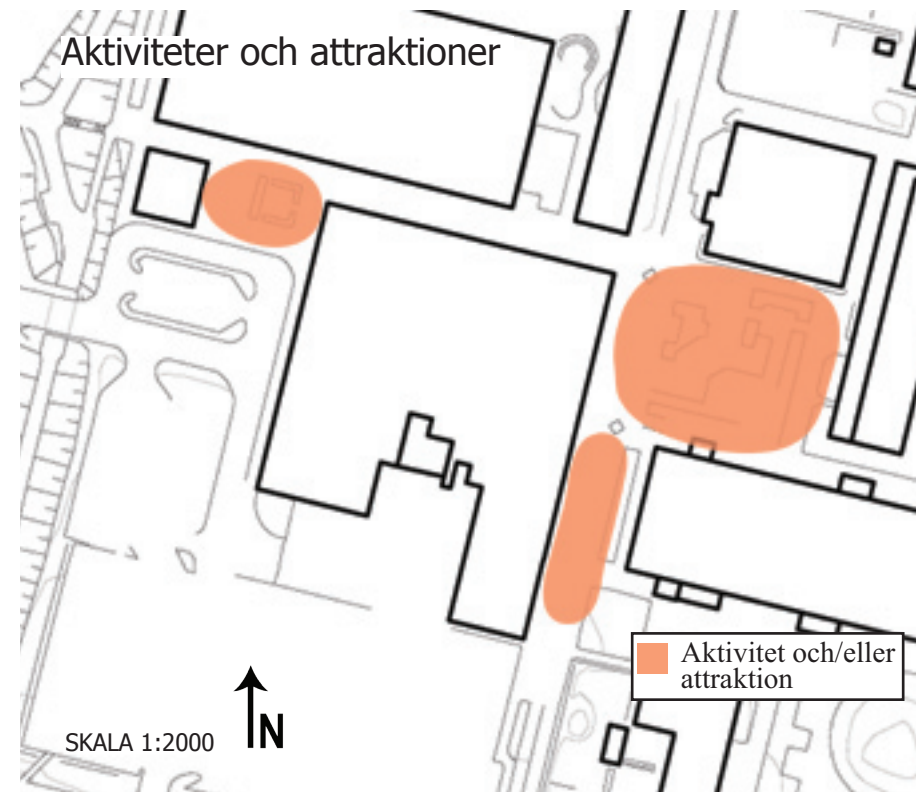
- Bredden på gågatan minskas
- Linjer bryts

- Tydligare gränser mot skolan och omgivningen
- Eventuellt attraktioner och aktiviteter
- Olika typer av välfungerande vistelseplatser



Möjligheter för Selma som bakgrund för socialt liv

Förändringarna som presenteras i programmet kommer att leda till att Selma Lagerlöfs torg blir en ändå viktigare och mera uppskattad del i sin stadsdel. Centrumet kommer att ha människorna i fokus och då främst stadsdelens invånare. Det redan välbesökta centrumet kommer att kunna erbjuda både sina gamla och nya besökare en trevlig och varierad miljö. Till centrumet går man inte bara för att uträtta sina ärenden utan också för att träffa vänner, aktiveras sig eller bara för att vara bland andra människor. Här kommer att finnas möjligheter att utföra olika fritidsaktiviteter kanske boule, skateboard eller liknande. Centrumet kommer att vara den självklara platsen för människor i stadsdelen att mötas, här kommer att finnas gott om platser för vistelse i alla väder. Det kommer också att bli en viktig identitetsskapare i stadsdelen. Designen på centrumet kommer att göra att det får ett eget utseende och särdrag, det ska inte råda någon tvekan om var man befinner sig. Möjligheten till igenkänning ökas också av att centrumet får en eller några viktiga utsmyckningar eller om man vill kalla det utropstecken. Rörelsen i centrumet kommer att ske i ett varierat tempo och mönster. Människor kommer att kunna röra sig målmedvetet genom centrum från en plats till en annan men här kommer också att finnas goda möjligheter att strosa i ett lugnare tempo. I hela centrum kommer det att finnas gott om möjligheter att stanna upp, antingen bara en kort paus för att vila benen eller längre vistelser för att umgås eller bara titta på människor. Vissa av de sittplatser som anläggs blir något extra med ordentliga klimatskydd och bekväma bänkar.

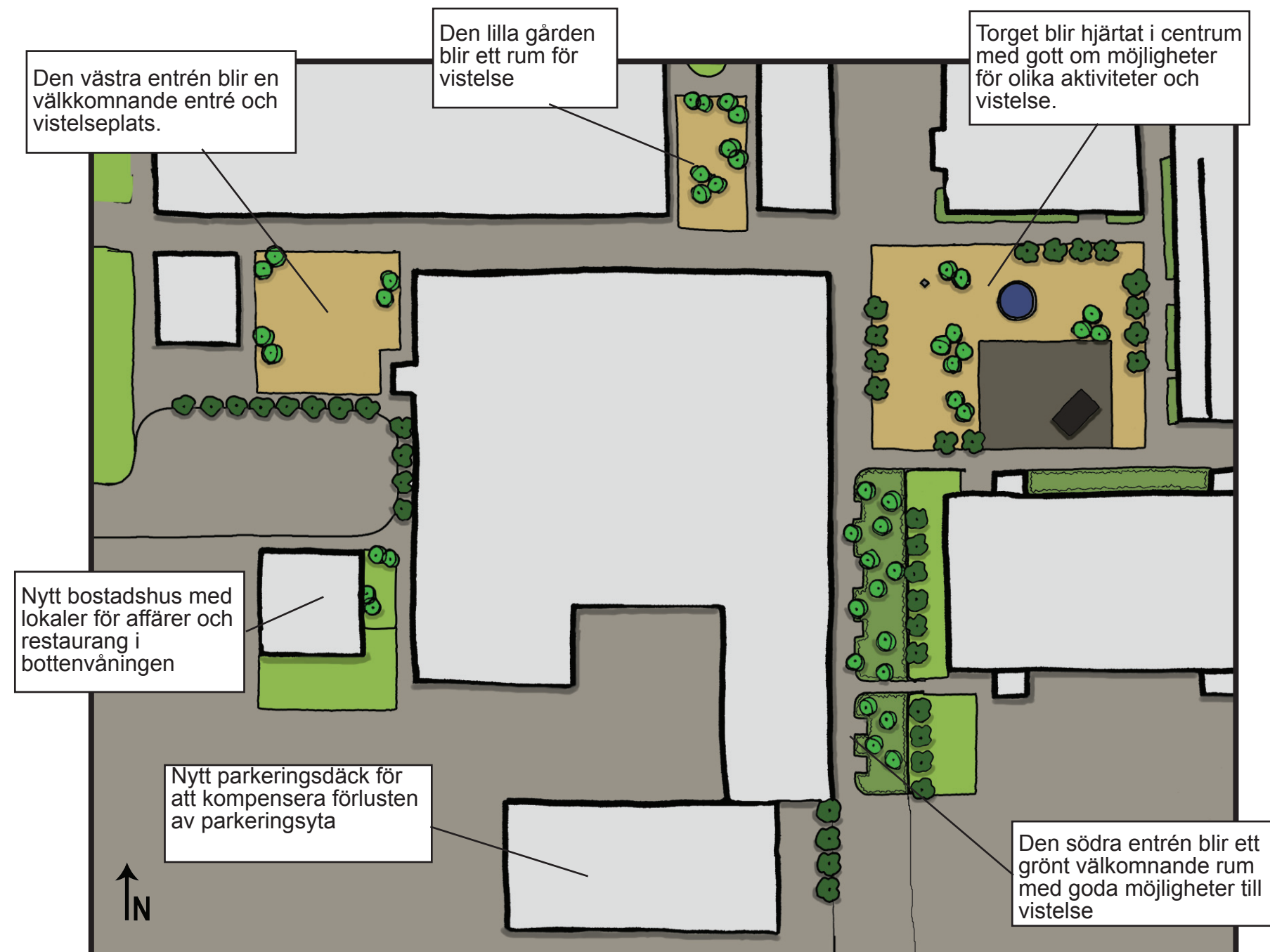


Exempel på möjlig gestaltning

Jag har i det här arbetet valt att arbeta med den fysiska miljön som bakgrund till socialt liv. De åtgärder jag föreslår skulle göra Selma Lagerlöfs torg till en välfungerande social miljö. Då man gestaltar offentliga platser finns det självklart flera saker att ta hänsyn till både praktiska och estetiska. Exempel på sådana aspekter som jag inte tar upp i programmet för Selma Lagerlöfs torg är framkomlighet, handikappanpassning, belysning och en genomgående design. Dessa faktorer påverkar platserna och dess egenskaper som bakgrund till socialt liv och för att en plats ska bli välfungerande socialt bör även dessa faktorer fungera. Jag har dock inte tagit upp dessa eftersom att anser att deras påverkan på det sociala livet är indirekt via någon av de faktorer jag tagit upp. De faktorer jag tagit upp anser jag däremot är direkt påverkande på det sociala livet. Mitt program bör användas som en grund för gestaltningen och ovanpå det kan alla de andra aspekterna appliceras. Det handlar inte om att kompromissa utan den vidare gestaltningen bör anpassas efter mitt program eftersom att en av de viktigaste funktionerna för ett förortscentrum är att vara en mötesplats. Programmet är dock inte särskilt begränsande för den vidare gestaltningen, man kan utifrån mitt program välja att ge Selma Lagerlöfs torg en väldigt lummig och blommig karaktär eller så kan man välja att ge centrumet en strikt och urban stil. Vilken stil som helst kan egentligen appliceras på mitt program. För att ge större förståelse för de åtgärder jag föreslår och illustrera mitt program har jag gjort ett grovt förslag på hur gestaltningen av Selma Lagerlöfs torg skulle kunna se ut.

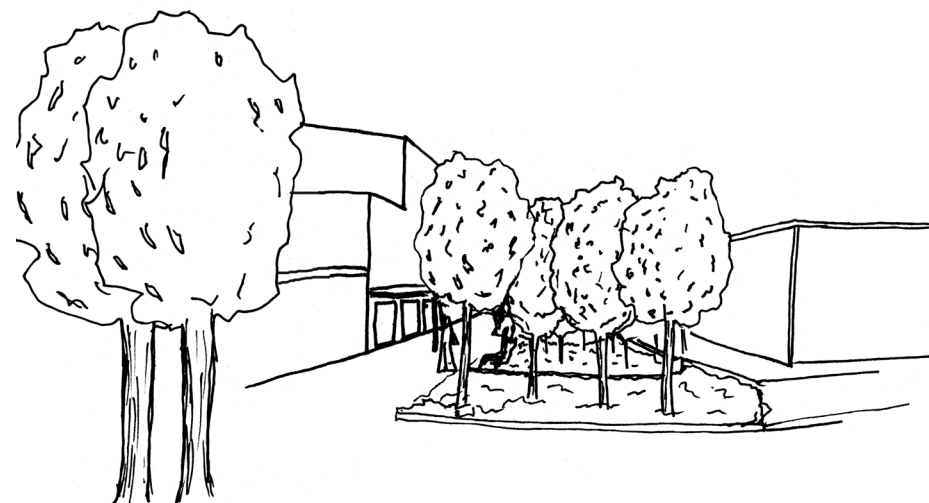
Samspel mellan rörelse och vistelse

De stora dragen i centrumets förändring blir rörelse utmed de båda gågatorna i lugnt tempo och vistelse och aktivitet i olika rum i anslutning till de båda gågatorna. De två typerna av rum, rörelse och vistelse/aktivitet, kommer att markeras med olika markmaterial. I rörelserummen kommer markbeläggningen att vara hårdgjord medan det i vistelserummen blir det mjukare materialet stenmjöl. För att koppla ihop de två typerna av rum kommer stenmjölsbeläggningen i vistelserummen att till viss del dras ut i rörelserummen.



Södra entrérummet

Södra entrérummet blir ett grönt och lummigt entrérum. Det man möts av när man kommer till Selma Lagerlöfs torg är djupa planteringar med träd, buskar och perenner. I planteringarna finns inskjutningar med bänkar för vistelse av olika typer. Här kan man sitta kort tid eller länge för att ta igen sig eller för att titta på folklivet. De djupa planteringarna fungerar inte bara som utsmyckning och attraktion utan ger också centrumet en tydlig gräns mot den intilliggande skolan. Gränsen förstärks ytterligare med en låg mur bakom planteringarna, de här gränserna gör utrymmet emot skolan användbart för skolans elever.



Det södra rummet blir en grön entré.

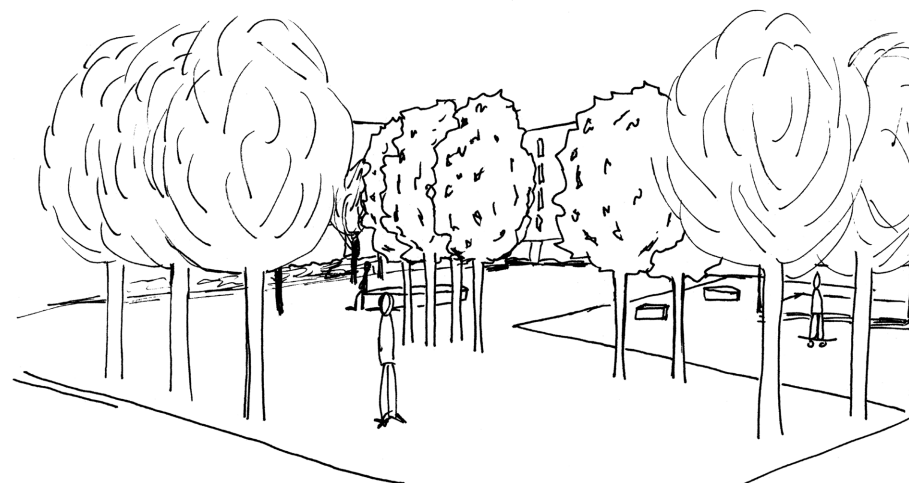
Det östra rummet

Det östra rummet blir centrumets aktivitets- och uppehållsrum. Här finns möjligheter att spela boule, leka, åka skateboard eller bara sitta ner och ta det lugnt. Det östra rummet får en mjuk markbeläggning av stenmjöl, det gör rummet användbart för lek och ger det samtidigt en mjuk karaktär. Rummet får också en hårdjord yta i den östra delen, den hårdjorda ytan blir dels underlag för scenen dels kan den användas för att t.ex. skateboard. Den ursprungliga scenen tas bort och ersätts av en ny, den nya scenen är öppnare och enklare och består egentligen av en upphöjd yta med ett ordentligt tak. Det nya utseendet ger scenen fler användningsområden och då den inte används som scen blir det ett lite större område med tak där människor kan vistas även i dåligt väder.

Det östra rummets storlek kommer att öka, den byggs ut över en del av den nord-sydliga gågatan. Gränserna mellan det östra rummet och centrumets övriga rum mjukas upp, de kommer dels att bestå av materialbyte i markbeläggning och dels kommer de att bestå av brutna trädrader. Det här kommer att göra att rummet blir en viktigt och central del i centrumet.

För att markera centrumets och det östra rummet betydelse anläggs på här en damm och fontän, den placeras på ett sådant sätt att den inte bara syns då man befinner sig på torget utan också då man befinner sig i intilliggande rum.

I det östra rummet kommer också att finnas gott om vistelse- och sittplatser av olika karaktär. Man kan dels sitta i de bakre delarna där man deltar eller observerar det aktiva livet i rummet eller så kan man vistas i rummets kanter och titta på människor som rör sig i övriga centrum.



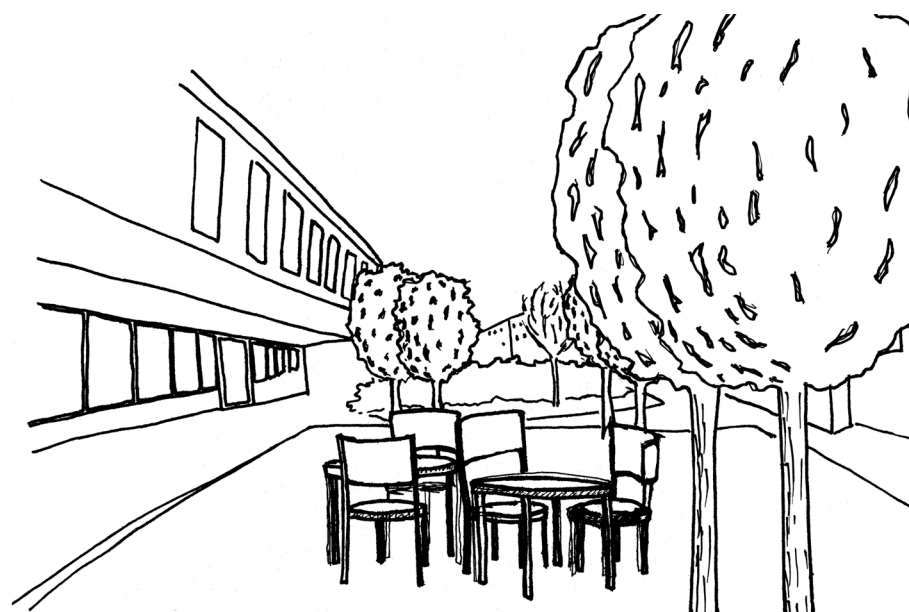
Det östra rummet blir en aktivitets- och vistelseplats.

Nord-sydliga gågatan

Gågatan smalnas av kraftigt vilket leder till att de förut snabba och målinriktade rörelserna saktas av. I den södra delen är det södra entrérummets gröna planteringar som ger gågatan dess intima karaktär och i den norra delen är det torget som kommer att ta över en del av ytan som förut gav gågatan dess barriärlika utformning.

Öst-västliga gågatan

På den öst-västliga gågatan kommer det inte att bli några större strukturförändringar. Gågatan rustas upp och får en design som stämmer överens med resten av centrumets. Även i fortsättningen kommer det här att finnas gott om bänkar för kortare vistelse.



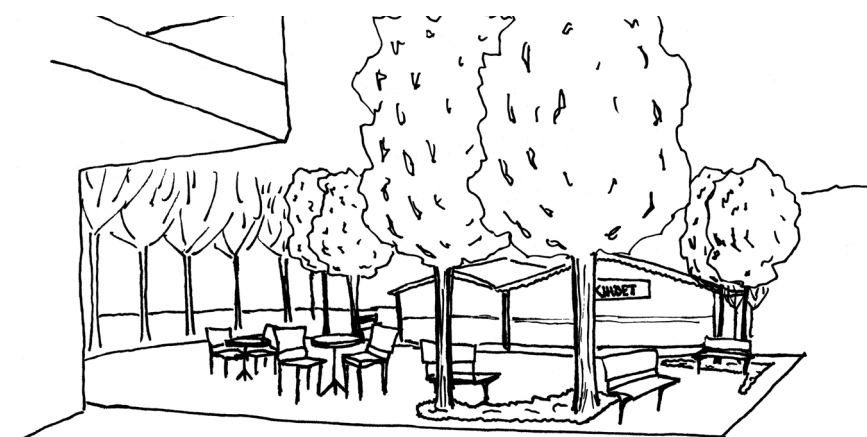
Den lilla gården blir ett trevligt vistelserum.

Lilla gården

Den lilla gården görs om till ett litet rum i centrum med möjlighet till vistelse. Platsen markeras genom att den får en avvikande markbeläggning. För att binda ihop rummet med den öst-västliga gågatan kommer rummets markbeläggning till viss del att sträcka sig ut i gågatan. Rummet får höjd och rymd genom att här planterad några träd under dessa kan man anlägga fasta bänkar och/eller göra utrymme för en uteservering.

Västra entrérummet

Den västra entrén görs om till att verkligen fungera som ett entré- och vistelserum. Rummets storlek kommer att öka lite för att ge plats åt en ordentlig entré till Hemköpshuset, entrén kommer inte bara att innebära en förbättring för Hemköpshuset utan kommer också att förbättra utemiljön. Rumsligheten i västra entrérummet förstärks genom att gränsen mot parkeringen förtydligas med en trädrad. I rummet kommer det att finnas gott om vistelse platser dels i form av bänkar och dels kommer det att finnas utrymme för pizzeria i hörnet på Hemköpshuset att ha en uteservering. Rummet kommer också att ha plats för torgstånd både det dagliga grönsaksståndet som idag står i den södra entrén och för flera torgstånd vid eventuell marknad. Det här rummet blir handels centrum vid Selma Lagerlöfs torg.



Den västra entrén har plats för vistelse och aktivitet.

Parkeringen

I mitt förslag blir det stora förändringar för parkeringen, här byggs ett nytt hus för att förtäta stadsdelen och för att utöka centrumets lokaler och förbättra framförallt det västra entrérummets rumslighet. Det nya huset kommer att ta plats ifrån bilparkeringen men den ersätts med ett parkeringsdäck där parkeringen sker i våningar.

I bottenvåningen på huset byggs affärslokaler det gör att den nu lite aviga trottoaren längs med Hemköpshusets västra sida blir en gångata med affärer på båda sidor. I huset byggs också lokaler för en större restaurang med permanent uteservering som kan fungera som kvarterskrog och öka rörelsen av människor på kvällarna.

Förutom dessa större förändringar får också parkeringen förbättrad struktur och ökad orienterbarhet genom plantering av träd.

Litteraturförteckning

Andersson, Björn, 2002. *Öppna rum - om ungdomarna, staden och det offentliga livet*. Diss.Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Andersson, Björn & Olsson, Sören, 1986. *Att förändra förorten*. Stockholm, Statens råd för byggnadsforskning.

Andersson, Thorbjörn, 1983. *Vad gör ett bra torg bra*. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet.

Bahrddt, Hans Paul, 1967. *Den moderna storstaden. Sociologiska överbälgande vid stadsplanering*. Stockholm, Rabén & Sjögren.

Bergman, Bo, 1991. *Stadsliv och grannskap*. Gävle, Statens institut för byggnadsforskning.

Daun, Åke, 1974. *Förortsliv : en etnologisk studie av kulturell förändring*. Stockholm, Prisma.

Franzen, Mats,1981. *Grannskap och stadsplanering : om stat och byggande i efterkrigstidens Sverige*. Stockholm , Almqvist & Wiksell international.

Gehl, Jan, 1980. *Livet mellem husene – udeaktiviteter og udemiljøer*. Copenhagen, Arkitektens forlag.

Goffman, Erving, 1963. *Behavior in PublicPlaces: Notes on the Social Organization of Gatherings*. London, The Free Press of Glencoe.

Göteborg bygger, 1971. Göteborg, GAKO.

Koncept för grönplan Backa, Göteborgs Stad, Park och Natur

Lieberg, Mats, 1992. *Att ta staden i besittning: om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Lund, Institutionen för byggnadsfunktionslära, Lunds universitet.

Lieberg, Mats, 2000. *Ungdom i småort: Om ungdom, identitet och lokala livsformer*. Lund, Institutionen för arkitektur, Lunds tekniska högskola.

Listerborn, Carina, 2002. *Safer cities – Is it possible to change the places wich generate fear?* Göteborg, Göteborg City Planning Authority.

Lofland, Lyn H, 1998. *The public realm : exploring the city's quintessential social territory*. New York, Hawthorne.

Natur och folk i Backa på Hisingen, 1998. Utgiven av Backa Hembyggsförening. Göteborg

Olsson, Sören & Ohlander, Marianne & Cruse Sondén, Gerd, 2004. *Lokala torg: liv, miljö och verksamheter på förortstorg*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet: Centrum för byggnadskultur i västra Sverige.

Råberg, Per 1987. *The space of man*. Umeå, University of Umeå,

Sillén, Gunnar, 1981. *Staden som hembygd*. Stockholm, Rabén & Sjögren.

Sociotophandboken. Planering av det offentliga uterummet med Stockholmsmarna och sociotopkartan. SBK 2003:2. Stockholms Stad, Stadsbyggnadskontoret,.

Webb, Michael, 1990. *The city square*. London, Thames and Hudson.

Muntliga källor

Apelman, Eva. Kultursekreterare Backa Stadsdel Göteborgs Stad.

Henricson, Magnus. Centrumledare Göteborgslokaler.

Horgby, Charlotte. Landskapsarkitekt, park- och naturförvaltningen Göteborgs Stad.

Reflektioner

Det som drog ut mest på tiden var den teoretiska delen som verkligen fångade mitt intresse. Det visade sig vara ganska svårt att hitta litteratur som handlar om steget mellan teori och praktik, något som egentligen inte förvånade mig då jag även tidigare upplevt att det är ett svårdiskuterat ämne. Jag tycker att det är en brist inom landskapsarkitekturen eftersom att jag ser landskapsarkitekturen som en praktik av en rad olika vetenskaper. Vi inom ämnet borde därför bli bättre på att ta till oss kunskap ifrån olika teorier för att sedan kunna applicera dem på verkligheten.

Delen om Selma Lagerlöfs torg utvecklade sig till ett program under arbetets gång, från början hade jag tänkt mig att lite mer gå ned på detaljnivå och göra ett gestaltungsförslag. Under arbetet med teoridelen tänkte jag en hel del på Selma Lagerlöfs torg och hur de saker jag läste om fungerade där, jag kom då på mig själv med att sätta upp en rad regler i huvudet för hur gestaltningen skulle komma att se ut. Tillslut såg jag att de här reglerna som jag satte upp var ett program för hur centrumet skulle bli en socialt välfungerande miljö. Jag förstod då att examensarbetet skulle bli lättare att förstå och bli väsentligare om jag inte gick ned på detaljnivå utan höll mig mer övergripande. Som det blev nu är arbetet så långt som det går fritt ifrån smak och istället fyllt med idéer och teorier.

Jag vill tacka min handledare Lars Johansson på park- och naturförvaltningen, Göteborgs Stad för uppmuntran och stöd. Jag vill också tacka Charlotte Horgby park- och naturförvaltningen, Göteborgs Stad för kloka åsikter och viktig information om Selma Lagerlöfs torg. Jag vill också tacka alla mina vänner och min familj.